

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ

газета

№ 50
(5381)
Аўторак,
23 красавіка
2002 года

ВЫДАНИЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

3 дакладных крыніц Вызначыць адзіную стратэгію

26-27 красавіка пройдзе Рэспубліканская нарада па праблемах удасканалення дзейнасці агульнаадукацыйнай школы ў сучасных умовах. Каментар да гэтай падзеі даў нашай газеце першы намеснік Міністра адукацыі Аляксандр Іванавіч Жук.

— У нарадзе, якую плануем правесці на базе мінскага Палаца дзяцей і моладзі, прыкладна будзе ўдзельнічаць 200 чалавек. Гэта прадстаўнікі ўсіх узроўняў кіруючай вертыкалі сістэмы адукацыі нашай краіны. У тым ліку на сход з'явіцца загадчык раённых і гарадскіх аддзелаў адукацыі, начальнікі абласных упраўленняў і Мінскага гарадскога камітэта па адукацыі і справах моладзі, а таксама прадстаўнікі іншых адукацыйных структур.

На абмеркаванне ўдзельнікі наарады будуць вынесены тры асноўныя блокі пытанняў. У першым, як адным з самых запалёжаных, утвораюцца арганізацыйныя, тэхнічныя, кіраўнічыя праблемы пераходу агульнаадукацыйных школ на пайдзённы вучэбны і шасцідзёны рабочы тыдзень. Як вядома, у Брэсцкай вобласці ўжо праводзіць эксперымент па арганізацыі такога пераходу, та-

му, натуральна, на пасяджэнні будуць абмеркаваны вынікі зробленай брацтвамі работы, вызначаныя найбольш важныя праблемы, якія ўзніклі ў ходзе гэтага працэсу, і пазначаны шляхі іх вырашэння. Актualным тут стануць і пытанні, звязаныя з удасканаленнем вучэбнага планаў і праграм, удасканаленнем школьных падручнікаў, а таксама арганізацыя адукацыйнага працэсу ў шосты, суботні дзень.

У гэтым жа блоку — праблема рэацыяналізацыі сеткі адукацыйных устаноў. Пытанні іх аптымізацыі, узбудоўвання, а таксама арганізацыі падвозу дзяцей неабходна будзе вырашаць кіруючым органам.

Другі блок пытанняў прысвечаны арганізацыі выхавання і фізкультурна-аздараўленчай работы ў школах, які ў сувязі з пераходам на пайдзённы вучэбны тыдзень, так і ўвогуле. Перапаўняюцца нашых навучэнцаў павінна

быць ухільена шляхам арганізацыі здаровага і аздараўляльнага вучэбна-выхавальнага працэсу, павелічэння часу знаходжання школьнікаў на свежым паветры, перагляду падыходаў у фізкультурна-аздараўленчай і пазакласнай рабоце, павелічэння ўплыву ў гэтым працэсе бацькоў.

Акрамя таго, з улікам павелічэння сённяшняга жыцця трэба ўдакладніць і скараціць прыёмы выхавальнай работы з рознымі катэгорыямі навучэнцаў, акцэнтаваць увагу на павелічэнні патрабаванняў і маральнага выхавання нашых дзяцей.

Трэці блок пытанняў ўдзельнікі нарады будуць разглядаць з пункту гледжання адукацыі, а таксама арганізацыі выхавання ўстаноў і эканоміка адукацыі.

Ва ўмовах базавага фінансавання сістэмы адукацыі, калі дзяржава забяспечвае адукацыйны працэс толькі ў рамках рэалізацыі стандартаў адукацыі, развіццё пазабюджэтай дзейнасці навукачальнымі ўстановамі набывае вялікую значнасць.

Дарэчы, такая дзейнасць ужо праводзіцца. У нашай сістэме адукацыі, і ў прыватнасці гарадскімі і сельскімі школамі, прафэсараў устаноў, ужо набыты цікавы вопыт, які заслугоўвае ўвагі. На гэтым мерапрыемстве будуць абмеркаваны пытанні нармальна-прававой базы (якія рэсursы пытанні развіцця пазабюджэтай дзейнасці навукачальнымі ўстановамі, удасканаленне пераліку рознага роду адукацыйных паслуг, умовы выканання фінансавай дысцыпліны).

Хацелася б каротка спыніцца на парадку правядзення Рэспубліканскай нарады. Маркуецца, што па кожным азначаным блоку пытанняў будзе зроблены загаловачны даклад. Пасля работы прадоўжыцца ў секцыях. На пленарным пасяджэнні кіраўнікі кожнай секцыі прадставяць інфармацыю аб узятых праблемах і шляхах іх вырашэння на ўсім узроўні: дзяржавы, урада, Міністэрства адукацыі, абласных і раённых структур.

Адметна тое, што да нарады падрыхтаваны разнапланавыя рэзультаты матэрыялу, які ўключае аналіз ужо назапашанага вопыту, нарматыўна-прававую дакументацыю, метадычныя рэкамендацыі.

Трэба думаць, што на гэтай нарадзе будзе звернуты курс Міністэрства адукацыі з усімі кіруючымі структурамі рэгіёнаў. Выпрацоўка агульных падыходаў дазволіць вызначыць адзіную стратэгію дзейнасці па бліжэйшым часе.

Гутарыла
Аля КЛЮКО.

Фота
Юрыя БОНДАРАВА.

Нарады

Педагогіка кіравання

Кожнае чарговае пасяджэнне прэзідыума Рэспубліканскага савета Беларускага педагогічнага таварыства розніцца ад папярэдняга ўсё большай надзейнасцю, актуальнасцю ўзятых пытанняў, узроўнем падрыхтоўкі, разуменнем запатрабаванасці рэформы, якая закрэплена сярэдняй школы.

На гэты раз на ім ішла размова пра сучасную спецыфіку кіраўніцтва педагогічным калектывам сярэдняй школы.

Старшыня Беларускага педагогічнага таварыства рэктар БДПУ імя М.Танка, акадэмік Леанід Ціханаў зазначыў, што роля кіраўніцтва педагогічнага калектыву была асабліва значна ў цяпер. Менавіта ад яе залежыць дзейнасць школы як навучальнай установы. Тым больш, што рэформа здзяйсняецца ў доволі складаных сацыяльна-эканамічных умовах.

У перспектыве, пазначана ў прэзідыуме паставы пасяджэння прэзідыума, значэнне дзейнасці кіраўніцтва навукачальнай установы будзе найбольшае, бо стратэгія развіцця нашай дзяржавы вызначае пераход да постіндустрыяльнага грамадства, у якім вырашальным фактарам развіцця стане інтэлектуальны рост нацыі. А ён, у сваю чаргу, грунтуецца на развіцці навуцы і адукацыі.

Менавіта ў гэтым рэчышчы прыцягнула ўвагу метадыст кабінета кіруючых кадраў вучэбна-метадычнага цэнтра Камітэта па адукацыі і справах моладзі Мінскага гарвыканкама Надзея Маркуцава.

Спасылчыўся на ўласны вопыт (Надзея Міхайлаўна мав звыш 20 гадоў дырэктарскага стажу), яна найперш скарывала ўвагу прысутных на статус кіраўніцтва сярэдняй школы, удасканаленне абавязкаў дырэктара ў непасрэдным вучэбна-выхавальным практыцы, спалучэнне іх з задачкамі матэрыяльна-гаспадарчага ўзроўня.

З яе паведдзявання лагічна ўзнікае пытанне: дзе і хто рытуе кандыдатаў на дырэктарскую пасаду?

Як слушна і дарэчы прагучаў зварот да вучоных: пара павярнуцца тварам да дырэктара агульнаадукацыйнай сярэдняй, базавай школы.

Сказанае Надзеяй Міхайлаўнай знайшло водгук. Яе падтрымалі ў тым плане, што дырэктар, як кіраўнік педагогічнага калектыву, павінен знаходзіцца ў полі зроку педагогічнай навуцы, мець магчымасць атрымліваць грунтоўную перападрыхтоўку на спецыяльных курсах на базе БДПУ імя М.Танка.

Дырэктар сярэдняй школы № 66 сталіцы, выдатнік адукацыі Таццяна Васільеўна Базылева ў кароткім, але змястоўным выступленні аддала на прыклад прапаведнае, што кіраўніку школы даводзіцца спалучаць блок найпершых у яго полі зроку пытанняў (вучэбных, выхавальных і метадычных) з праблемамі, якія тычацца матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння навучальнай установы.

Ужо ж у школе № 66, нягледзячы на гаспадарчы цяжкі стан, здолеў стварыць музей, які апаўвадае пра тых выпускнікоў школ Савецкага раёна сталіцы, якія зведлі жакі вайны ў Афганістане. Арганізацыя, удасканаленнем экспазіцыі, даследчай работай вучні займаюцца пад кіраўніцтвам выкладчыцы Таццяны Васільеўны ў канцы свайго выступу канстатавала.

Добрых наставнікаў у школе — пераважная большасць.

Мабыць, не выклікала неабходнасці дырэктара сярэдняй школы № 218 сталіцы Валерыя Рыгоравіча Макарчука (на пасадзе кіраўніка навукачальнай установы ён каля года) пры асвятленні праблем прафесійнага станаўлення маладога кіраўніка задачка кадравым пытаннем, які ў пытанні пошуку шляхоў выхавання на рынак агульнаадукацыйных паслуг, работы з бацькамі. Валерыя Рыгоравіч заявіў, што бацькі іншы раз пераадрасоўваюць свае абавязкі па выхаванні дзяцей менавіта школе, не ўсведамляючы, што гэтым павінны займацца і самі. Адсюль неабгрунтаваны прэтэнзіі школы.

Пасяджэнне прэзідыума, выступы дырэктараў, прысвечаныя спецыфіцы кіраўніцтва педагогічным калектывам сярэдняй школы, выклікалі канструктыўнае абмеркаванне тэмы. Так, рэдакцыя "Настаўніцкай газеты" прапаведна аднавіць рубрыку "Трыбуна дырэктараў школ", якая павінна садзейнічаць пазнацэннаму і прадметнаму абмену вопытам дзейнасці кіраўніцтва педагогічнага калектыву ў сучасных умовах.

Слушнасцю адрозніваліся выступленні ў спрэчках намесніка галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхавальнай работы Міністэрства адукацыі Георгія Бутрына, загадчыка кафедры акмеалогіі Гомельскага дзяржаўнага абласнога ІПК прафесара Мікалая Курава, прафесара кафедры педагогікі БДПУ імя М.Танка Мікалая Міцкевіча, загадчыка аддзела культуралогіі Нацыянальнага інстытута адукацыі і навукаў філасофскіх навук, прафесара Вадзіма Салеева і інш.

Паставою прэзідыума прынята з улікам узятых праблемных пытанняў.

У прыватнасці члены прэзідыума педагогічнага таварыства сшылі на прапановы аб неабходнасці стварэння картатэкі-даведніка "Вопыт работы дырэктараў школ Рэспублікі па кіраванні педагогічным калектывам ва ўмовах рэформы школы".

Пагадзіліся яны і на мэтазгоднасць правядзення рэгіянальных семінараў з кіраўнікамі сярэдніх навучальных устаноў.

Словам, педагогіка кіравання заваяла пра сёбе.

Уладзімір НОВІК.

"НГ" у гасцях у Бабруйскага вучэбнага комплексу школа-каледж мастацтваў

Дом грацыі і творчасці

Напачатку была мара аб прыгожай школе мастацтваў, дзе, нібы ў храме, будуць павялічаны Грацыя, Прыгажосць, Гармонія, Творчасць. Культурна і мара стала рэальнасцю дзякуючы самаададанай, неспадзяванай на радасць мислени, творчасці, імкненню да духоўна багатага жыцця ў свеце думкі і прыгажосці.

У гэтай школе непадзельна на жыццё навука і мастацтва, дапаўняючы і ўзабагачаючы адно аднаго. І калі не ўсе выхаванцы школы-каледжа стануць харэаграфамі, артыстамі, музыкантамі, мастакамі, яны абавязкова здзейсяцяцца як людзі творчай працы, так неабходнай нашаму грамадству.

Выяўляючы, адкрываючы, раскрываючы, развіваючы здольнасці, адоранасць, талент кожнага са сваіх выхаванцаў, робяць іх асобамі таленавіты, творчыя педагогі, харэаграфы, музыканты, мастакі-калядэжы пачынаючы з падрыхтоўчых класаў (д/с/д), працягваючы ў пачатковых, сярэдніх класах і завяршаючы навукачальным у каледжы (10-12 класы) набыццём спецыяльнасці "Артыстычны спецыяліст".

Дзеці разам з педагогамі стварылі музычна-харэаграфічны спектакль "Беласнежка і сем гномаў". "Я памяню дзіўнае імгненне", "Шчаўкуныч", "Аднойчы ў горадзе", "Чудны дый годзе", "Сцяжы прыгажуня", "Вясёлы маскаррад".

Тут паспяхова дзейнічаюць харэаграфічны ансамбль "Задорнікі" (д/с/д), вучэбна-харэаграфічны ансамбль "Аквавалі" (кіраўнік Т.А.Бышыкоўская (д/с/д 5-7 класаў), фальк-шоу "Альянс" (кіраўнік А.С.Шукашэвіч), гурток дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва "Натхненне" (кіраўнік Л.І.Кушчанка) і інш.

Самая яркая традыцыя школы-каледжа — штогадовы конкурс "Фантазія", яго ўдзельнікі (літаратурна ўсе вучыцельнікі) маюць магчымасць рэалізаваць напойніцу

сваю творчую думку, артыстызм пераўвасобленні, духоўнасць. Гэта не толькі свята — гэта ўрачыстасць творчасці, невячэрняя крыніца самаудасканалення. Сутнасць галоўнай педагогічнай задачы выхавання на радасць мислени, творчасці, імкненню да духоўна багатага жыцця ў свеце думкі і прыгажосці.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ, рэдактар аддзела праблем выхавання.

НА ЗДЫМКУ: Андрэй Бышчэўскі (І курс) і Ірына Князевіч (III курс) выконваюць іспанскі танец.

Фота
Юрыя БОНДАРАВА.
(Працяг на 3-й стар.)

РУП "Прогресс" изготавляе:
— рэгуліруемую, аудиторную, столовую школьную мебель, компьютерные столы, тележки платформенные, тапки, контейнеры, металлоконструкции под заказ.
Шьем спецодежду под заказ.

Факс 286-19-62, тел. 254-20-08.

Туристическая компания приглашает заинтересованных педагогов к взаимовыгодному сотрудничеству по организации летнего детского и молодежного отдыха (Чехия, Крым). А также экскурсий по Беларуси и СНГ.

ЗАО "Белорусский Спутник".
Тел. 222-30-22, 222-37-47, 222-37-46.

Грошы — справа камп'ютэра?

10 сакавіка на бензастацыі па вуліцы Дзяржынскага двое маладых людзей спрабавалі збыць фальшывую пятацізначную купюру. Аднаму было крыўда за дваццаць, другому — за пяць. Аператар заўважыў, што купюра фальшывая. Абодва фальшыва-манетчыкі былі затрыманы.

Пасля, у выніку следча-пошукавых мерапрыемстваў, былі затрыманы яшчэ чатыры чалавекі ва ўзросце ад 16 да 22 гадоў. Трое з гэтай групы — непаўналетнія. Андрэй Ш. — вучань школы, Ігар Н. і Аляксандр С. — навучэнцы прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Друкаваліся купюры на камп'ютэры, якім дасканала валодаў Дзмітрый П., студэнт эканамічнага ўніверсітэта. Высветлілася, што фальшывыя купюры распаўсюджваліся па ўсім горадзе, ужо вядома, што іх было рэалізавана больш за 70. І гэтая лічба — не канчатковая. Працягвалі "умельцы" у раёне вуліцы Грушаўскай — Чыгуначнай. Пра групу фальшыва-манетчыкаў ведалі многія жыхары раёна, але ніхто не пачаў патрэбным (ці не хацеў) паведаміць у міліцыю. Вынікам дзейнасці маладых людзей можа стаць пазбаўленне волі тэрмінам ад пяці да пятнаці гадоў.

У размове са мной намеснік начальніка аддзела па барацьбе з эканамічнымі злачынствамі Маскоўскага РУОС сталіцы Андрэй Вячаслававіч Сачкоў адзначыў, што падлеткі, якія толькі становяцца на сцяжынку злычынстваў, не ўсведамляюць да канца ўсіх наступстваў. Вядома, у пятнаціці, шаснаціцігадовых — шмат жаданняў, якія не заўсёды супадаюць з магчымасцямі. Усе члены злачыннай групкі, акрамя аднаго, — са звычайных сем'яў, маюць

абодвух бацькоў. Ды і ўвогуле, не кожная сем'я можа сабе дазволіць мець камп'ютэр. Таму ніяк нельга сцяжырацца, што грошы друкаваліся дзеля кавалка хлеба.

Не паспееў прайсці месяц з моманту выяўлення загаданай групы, які ў поўны зрок праваахоўных органаў трапіла другая група падлеткаў, у складзе якой — ўвогуле толькі непаўналетнія ад 11 да 17 гадоў. Усе яны — вучні сярэдняй школы ў сталічным кіраванне Малаўска. І што цікава — аб тым, што на камп'ютэрах друкуюцца грошы, ведала калі не ўся школа, дык палова вучняў — дакладна. Збывалі грошы фальшыва-манетчыкі, які правіла, ў камерцыйных крамах у другой палове дня, бліжэй да вечара. І калі з пяціці пачынаў купюры атрымлівалі задачу нармальнымі грошавымі знакамі, адчувалі проста такі дзіўнае захапленне. Апетыт разгараўся. І пачалася друкаванне дзесяцізначных, а пасля і дваціцізначных купюр. Менавіта на апошнія і атрымаліся пракол. Зараз усе члены групы знаходзяцца пад падпіскай аб няўездзе.

Па словах Андрэя Вячаслававіча, у школах квітнее актыўны гандаль. Напрыклад, украдзеныя з машын магнітолы падлеткі прадаюць сваім аднакласнікам. Як і іншыя рэчы, часам купленыя за фальшывыя грошы.

І апошняе. Нашы дзеці жывуць у рэальным свеце і не могуць не бачыць, які дарослы часам атрымліваюць грошы. Прычым не заўсёды сумленна. Восі і стараюцца падлеткі паспрабаваць сябе ў ролі Астапа Бендэра — а раптам атрымаецца? У выніку ж — як у той прымаўцы: "Хацелі я лепш, а атрымалася як заўсёды".

Аля ШАЎЦОВА.

Каб навучыць іншага, патрабуецца больш розуму, чым каб навучыцца самому.

М.МАНТЭНЬ.

Дзіцячая бяда на сцэцы розных заканадаўстваў

Маці памерла, і бліжэй за бабуню ў дзіцячым нікога няма. Але бабуня — замежніца і дазволу на апыкуства над унучкай не мае...

Яе завуць Хрысціна Сакалова. Ёй 13 гадоў. Яе прыгаворылі спалучаць у сабе арыстакратычнае вытанчанасць і быццам бы як усходнюю кідаць. Паводзіць сябе тактоўна. Глядзіць крэйху насцярожана. Школьныя наставнікі лічаць яе здольнай і странный вучаніцай. Сваёго бацьку яна не ведае. Яе маці памерла ад рака 11 лютага гэтага года.

Маці — Нэллі Аляксандраўна — было 42. Яна была прыгожай. Працавала эканамістам у экспуатацыйна-камунальным унітарным прадпрыемстве "Сокалкамунсервіс" Кастрычніцкага раёна Мінска. Жылі яны ў аднапавярхай кватэры ў пасёлку Сокал. Пасялак знаходзіўся ў 30 кіламетрах ад горада, але фактычна адносіцца да Мінска.

Нэллі Аляксандраўна хварэла даўно. У 97-м у яе дыягнаставалі рак. Да 99-га яна перанесла дзве аперацыі і атрымала інваліднасць першай групы. Увосень 2001-га зняла. Метастанцыя паўзлі ўсё далей. Хрысціна бачыла ўсе пакеты, чула крыкі працятай болей маці. Было відэа, што, мама хутка памрэ. Але дзіцячыня ў тое не верыла.

Яна не верыць і цяпер. На сталае Хрысціны — фотаздымак маці. "Мамачка, я ўжо зрабіла матэматыку" (ці які яшчэ ўрок), — кажа яна кожны дзень. "Мамачка, дабрачын", — калі кладзецца спаць. Так кожная яе справа не абыходзіцца без мамы. Штодзень яна ходзіць на могілкі, цалуе крыж, пад кім ляжыць маці, нешта гаворыць перад ім. Хрысціна ўжо не пакутуе ад болю. Болей стаў часткай яе. Дзіцячыня не здолела б усё тое перанесці, каб не бабуня.

Лілія Аляксееўна Сакалова ніколі не адмахваўся ад унучкі, часта забіраў яе да сябе. Было і такое, што Хрысціна жыла ў бабуні больш за год. І ў школу ходзіла па месцы жыхарства бабуні — у горадзе Бішкеку, у Кыргызстане (сама Лілія Аляксееўна і яе муж — рускія). Трапілі ў Кыргызстан яны яшчэ ў час існавання СССР па размеркаванні, дык засталіся там жыць. У сваю чаргу ў Беларусь па размеркаванні пасля вучобы трапіла іх дачка Нэллі.

Калі маці Хрысціны стала зусім дрэнна, Лілія Аляксееўна пераехала да іх. Яна ўзяла на сябе клопат пра ўнучку. Спала побач з хворай дачкой на раскладзеным, трымаючы Нэллі за руку. Плакала і разам з ёю, і асобна. І ўтраі плакалі.

Цяпер плачучы удавік. Пахваўшы дачку і маці, яны адна для адной сталі як маці і дачка. Яны абедзве — не воібра, яе выток і наступнасць. І калі яны, абедзве — разам, дык і яна — трэцяя — быццам бы паўстае паміж імі і нбыту... Пакуль яны побач, удавік, былое іх суіснаванне — сапраўды пераёмнае трыдацтва — нібыта працягваецца.

Працягваецца і рэальнае жыццё. Літаральна праз дзень пасля пахавання Нэллі Аляксандраўны абедзве Сакаловы атрымалі паведамленне з мясцовай АТС. Тэлефоны жыхароў пасёлка павінны былі перавесці на гарадскую АТС. Трэба было іці ў ЖЭС з дакументамі. А з дакументаў — пасведчанне аб смерці Нэллі Аляксандраўны і кіргізскі пашпарт Ліліі Аляксееўны... Гэта прыз аглушчальнае, эмацыйналы бок жыцця смерці ўспрымаецца як трагедыя, якая засланне сабою ўсё астатняе.

А з "законанага" боку жыцця карціна выглядае гэтак. У Ліліі Аляксееўны беларускія прадпільнікі няма. Яна — грамадзянка Кыргызстана. У Кыргызстан, уласна кажучы, ёй і трэба ехаць. Альбо займацца афармленнем дакументаў. А Хрысціна часова павінна накіравацца ў дзіцячы дом. Даведваюшыся пра тое, дзіцячыня сказала: "Бабуня, калі не з табой, дык уволуе жыць не хаць".

Абываюцца ў бязладдзі, неадвядзеныя позірк, безапалітычны адмовы суправаджаюць Лілію Аляксееўну падчас яе шматлікіх паходаў "па ўсіх інстанцыях". Можна сабе ўявіць, як гэта — тлумачыць чыноўнікам, што дачка да апошняга не хацела верыць у блізкасць смерці. Да апошняга яна старалася ўпэўніць сябе, што дазволіць перасліць хваробу і падняцца ўвесну. Любыя спробы распачаць кватэра-папярковыя справы Нэллі Аляксандраўна ўспрымала як падрыўтоку да пахавання. Не магла маці падзіваць яе суіснавання апошняй — безпадстаўнай — надзеі. Чалавечыя жыццё адлічвае апошні дні. Ніхто не мог думаць пра наступнасць...

Лілія Аляксееўна збіралася ехаць у Кыргызстан прадаваць кватэру. Гэта даволі доўга. Каб узіць Хрысціну з сабою — размовы і быццё не магло. Душлі, пакуль Лілія Аляксееўна будзе ездзіць, адмысліва дзіцячыня пажады да дзяўчыны ў Асіповічах. Сітуацыя была напружаная. "Чаму дзіцячыня дагэтуль дома? — пыталіся ў раённым аддзеле адукацыі. — Трэба накіраваць яе ў інтэрнат, а потым — разбірацца са сваімі справамі. Выпісваеце яе з Мінска, прапісваеце ў Асіповічах".

Лёгка сказаць — часова адправіць у інтэр-

нат. Псіхалагічны стан Хрысціны быў тады надзвычай цяжкі. Адрываць яе ад бабуні — значыла велімі рызыкаваць, а тут размова ішла ўвогуле пра разрыў са звыклым асяроддзем. Любому дзіцяці апынуцца ў інтэрнаце — стрэс. Што ўжо казаць пра Хрысціну.

Разумелі, у "інстанцыях" не надта ўспрымаюць такія абгрунтаванні. І справа тут не ў жорсткасці і абыякавасці. Супрацоўнікам нацыянальнага цэнтру ўсынаўлення, органаў апекі штодзень даводзіцца мець справу з рознымі махлярамі, з такім "клапатліўцамі", якія дабіваюцца апыкуства, каб дзіцячыня грошы скарыстаць на гарэлку ці яшчэ на што. Каб даць Ліліі Аляксееўне апыкуства, органы апекі павінны зрабіць афіцыйнае заключэнне аб тым, што ёй можна даверыць дзіця на выхаванне. Для гэтага робіцца зыглыт па месцы пастаяннага жыхарства з прычынённым суседзям, знаёмых, калег. У сувязі з тым, што Сакалова Л.А. — грамадзянка Кыргызстана, яна не мае прадпільні, не працавала тут, беларускія органы апекі такога заключэння зрабіць не могуць. І гэта толькі адзін момант. Апыкуства — справа надзвычай адказная. Таму часта даводзіцца Ліліі Аляксееўне чуць: "Вы — не грамадзянка Беларусі. Едзьце дадому".

"Беларусамі я проста здзіўлена, — сцвярджае Лілія Аляксееўна. — Мне не даводзілася раней сустракацца з такой сардэчнасцю, спаўняваннем чужымі людзьмі".

На пахаванне Нэллі Аляксандраўны спартыўся мільён. Можна здагадацца, што такіх грошай у Сакаловых блізка не было. Сын дамагчы, чым змог. Штосці да дзяржавы. Разумелая справа, гэтага заклалася зусім недастаткова. Астатняе далі староннія людзі — суседзі, знаёмыя, былыя калегі.

І дагэтуль яны не перастаюць падтрымліваць бабуню з унучкай. І дагэтуль Лілія Аляксееўна не перастае здзіўляцца. Яна падзярае прыбылішчыцай. Пенсія ёй налічваецца ў Кыргызстане. А пенсія там 10 — 14 долараў. Гэтага і на жыццё не хапае...

Не засталася ўбачы ў школе Хрысціны. Адразу ж з фонду ўсеначува дзіцячыня выдалі грашовую дапамогу. Пра неграшовае і казаць не трэба: педагогі, які маглі, стараліся стварыць найбольш спрыяльныя ўмовы для вучанцы 6 "В". Увогуле ў 194-й школе — асаблівы мікроклімат, нейкі быццам бы сваякі. Гэта шмат у чым абумоўлена адасобленасцю пасёлка. Настаўнікі, бацькі, вучні звязаны паміж сабою не толькі школьнымі адносінамі. Яны яшчэ — суседзі, знаёмыя, яны часцей сустракаюцца на вуліцах, чым міначна, іх звязваюць розныя паўсядзёжныя справы.

"Лілія Аляксееўна з усёй адказнасцю ставіцца да выхавання ўнучкі, — кажа Святлана Леанардаўна Косіна, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце. — Яна заўсёды прыходзіць на башкоўскія школы, цікавіцца, постыхамі Хрысціны ў вучобе. (Дарэчы, бабуня — таксама педагог. Працавала ў школе 45 гадоў, з іх 19 — завукам.) Дзіцячыня заўсёды часта апрунтаў, даглядае. Бездакорна выхавана. Відзіць, што з ёю займаюцца". Тое ж пацвярджае класны кіраўнік Хрысціны — Вераніка Яўгенаўна Садоская.

Педагогі шукалі магчымасць дапамагчы гэтай сям'і. "Мы ўжо думалі над тым, каб аформіць апеку на сацыяльнаму службю школы, — расказвае сацыяльны педагог Вальдэмар Анатольевіч Нікіцін. — Ці нават, калі спатрэбіцца, і каб удачыраць Хрысціну..."

Урэнце адміністрацыя школы накіроўвае хадзініцтва на імя начальніка пашпартна-візавай службы Кастрычніцкага раёна Мінска.

Падпісана яно дырэктарам школы Васілём Генадзевічам Анянчыкам. Даючы сям'і Сакаловых надзвычайную добрую характарыстыку, адміністрацыя школы "просіць прыняць да ведама неардынарнае сітуацыі і прадставіць Сакаловых Ліліі Аляксееўне статус найбольшага спрыяння ў атрыманні ёй віда на жыхарства і грамадзянства Рэспублікі Беларусь".

26 сакавіка Лілія Аляксееўна атрымала той самы "статус найбольшага спрыяння". 2 красавіка ёй далі часовую рэгістрацыю ў нашай краіне.

16 красавіка яна атрымала дапамогу на ўтрыманне дзіцячыня.

Від на жыхарства і ўласную пенсію Ліліі Аляксееўне пакуль не даюць. Але ёсць час заняцца вырашэннем гэтых праблем. Першае, што збіраецца зрабіць Лілія Аляксееўна — раабрацца з жыллём у Кыргызстане. Цяпер яна можа паехаць туды разам з Хрысцінай.

Білеты толькі ў адзін бок каштуюць 250 умяўных. Для Сакаловых гэта значная сума. Да таго ж Лілія Аляксееўна хоча, каб Хрысціна закончыла тут навукавы год. Яна марыць адправіць унучку адпачыць на мора.

Побачым яшчэ дастаткова. "Дзе мне браць сродкі?" — хваляецца Лілія Аляксееўна.

Але ж гэта ўсё — "дарослы" нюанс. Хрысціна ж проста задаволеная тым, што яны з бабуняй застануцца разам.

Вольга ЗАЙКІНА.

Каментарый спецыяліста

Галіна РУДЗЯНKOBA,
галушчы інспектар Галінаўна
управляння сацыяльнай і
выканаўчай работ Міністэрства
адукацыі.

— Закон абавязвае органы апекі на працягу месяца пасля таго, як дзіця стала сиратай, па магчымасці ўсталяваць яго на выхаванне ў сям'ю. Толькі ў тым выплывочным выпадку, калі гэта нік не атрымліваецца, дзіця накіроўваецца ў дзіцячы дом. Лілія Аляксееўна Сакалова не легалізавала на той момант сваё знаходжанне ў Беларусі. Таму яна не магла за месяц аформіць апыкуства над Хрысцінай. Лілія Аляксееўна павінна спачатку звярнуцца ў беларускія органы ўнутраных спраў і атрымаць дазвол на пастаяннае месца жыхарства ў нашай краіне. Ёсць таксама асобная працэдура для замежнікаў, якія хочучы аформіць апыкуства над беларускімі дзецьмі. Але яна ішчэ больш доўгая і складаная, ва ўзаемадзяненне тут уступаюць заканадаўствы розных краін. Глядзіць будзе, калі Лілія Аляксееўна атрымае дазвол на пастаяннае месца жыхарства ў Беларусі. Тады можна будзе пайсці па больш прастай — нашай, унутранай працэдуры.

Напружанне ў гэтай сітуацыі тлумачыцца тым, што калі пасля заканчэння месячнага тэрміну дзіця нідзе афіцыйна не ўладкавана, органы апекі ат-

рымлівае ад пракуратуры прадстаўленне аб парушэнні заканадаўства. Таму мае калегі з Кастрычніцкага раёна вымушаны былі спыніцца самі і прысвоіць Лілію Аляксееўну. Лепш за ўсё ў гэтай сітуацыі было б прызначыць часоваму апекуну Хрысціны яе дзядзюку ў Асіповічах. Орган апекі, зыходзячы з неардынарнасці выпадку, дазволіў бы дзіцячыню не пераезджаць адрозна па месцы жыхарства апыкуна, а пакінуць у Мінску з бабуняй, закончыць навукавы год у сваёй школе. Адрозна ж пачалася б выплаты пенсіі па страце карміцеля, была б прызначана на дапамогу на ўтрыманне дзіцяці і інш. Лілія Аляксееўна магла б тым часам спакойна вырашыць пытанні, звязаныя з атрыманнем дазволу на пастаяннае месца жыхарства ў Беларусі і пасля перааформіць апыкуства на сябе.

Калі ж Л.А.Сакалова заахаваста грамадзянкай Кыргызстана і павесіць дзіцячыню жыць туды, яна можа ўжо перааформіць апеку на сябе ў Беларусі па міжнароднай працэдуры. Тады Лілія Аляксееўна павінна будзе прадставіць неабходны ў гэтым выпадку пакет дакументаў ў пасольства Беларусі ў Бішкеку. Гэтыя дакументы будучы перададзены ў Міністэрства замежных спраў нашай краіны. Пасля таго, як

Л.А.Сакалову прызначыць апекуном, яна зможа вывезці Хрысціну на пастаяннае жыхаванне ў Кыргызстан, дзе павінна паставіць дзіцячыню на консульскі ўлік у беларускім пасольстве. Калі Хрысціна стане непаўналетняй, яна зможа сама вырашыць, дзе жыць. Грамадзянства Беларусі захавала за ёю, яна зможа карыстацца сіроціні правамі і льготамі, зможа паступаць у любую навукавычу ўстанову Беларусі.

Цяпер органы апекі Кастрычніцкага раёна Мінска сумесна з гарадской пашпартна-візавай службай, улічваючы неардынарнае сітуацыю, знайшлі часовае вырашэнне праблемы Сакаловых. Самі дадзеныя гадавы тэрмін на заахаванне ўсіх фармальных ацей. Апекуном над маёмасцю будзе прызначаны прадставіцель адміністрацыі школы №194, у якой Хрысціна вучыцца. Тое дазволіць вырашыць пытанне са спадчынай.

Калі за год Лілія Аляксееўна не паспее разабрацца з вышэйназванымі пытаннямі, органы апекі вымушаны будучы прызначыць Хрысціне іншага апекуна. Спадзяюся, што гэтага не здарыцца. Далейшае абарэж яе ад таго, які шлях абярэе сям'я Сакаловых.

Запісала
Вольга ЗАЙКІНА.

Гучыць музыка, ціхая, крапанная. Гукі павольна ахукаюць сваёй прыгажосцю і гармоніяй, міжвольна пераносіць у сваёй трапяткі, чароўны свет, захапляюць сваёй таямнічасцю.

Гучыць флейта...

Грае на ёй вучаніца 5 класа Ашмянскай школы-інтэрната Каця Анушкевіч. У музыку Бетховена яна ўкладвае свой, аёй адной зразумелы сэнс. Аб чым ты, Каця?! Аб тым, што вось ужо чацвёрты год ты жывеш у інтэрнаце, аб тым, што даўно заблылася, як гучыць голас маці, якія пашчотныя ў яе рукі, ці аб чымсьці іншым?

227 пар дзіцячых вачэй: удумлівых, занепакоеных, усхваляваных, абыякавых, з'едлівых, добразычлівых і шмат якіх яшчэ. Іх не зблытаеш з вачыма дзяцей, якія жывуць і растуць у сям'ях. У вачах хвалянаў інтэрната заўсёды жыве нейкае затоенае чаканне. У школе ёсць такія дзеці, якія жывуць у ёй круглы год, некаторыя ўжо не адзіны. Цяжка ўявіць сабе такое жыццё нават непасрэдна сутыкнуўшыся з ім.

Знаходзіцца наша школа ў невялікім гарадку Ашмяны, што ў маляўнічым куточку сярод ціністых прысад, к'якраз на ўездзе ў горад (калі ехаць з боку Мінска). Па левы бок вуліцы стаяць чатыры цягільныя будыні, два — з белай, два — з чырвонай цагляны. У май яны патануюць у буйна расквітнелым крэзе, зойм яе глядаючы кроўку сума і насяджана. Тут вучанца і жывуць выхаванцы школы.

Дзяржава ўзяла апеку над імі, даўшы прытулак, магчымасць вучыцца і выхоўвацца. Але сёння гэтага мала.

Усім добра вядома, якія цяжкіякі сёння перажывае наша грамадства. Бачым, як лепшыя маральныя якасці чалавека — добрасумленнасць, бескарыслівасць, дабрыня, спагада, чупасць — становяцца ўсё менш і менш запатрабаванымі. Пагоня за матэрыяльнымі каштоўнасцямі, уласнай выгадай сталі прырытэтнымі, таму велімі прыёмам бывае сустраць чынуру ў усмешку, сапраўдную заахуканасць, адчуваю надзейнае падтрымку ў цяжкую хвіліну.

І гэта тым больш, што Ашмянская школа-інтэрнат перажывае ў сваёй гісторыі перааформіліцы. У 1997 годзе дзевятыя класы атрымалі ўжо другое выданне вучэбнага "Гісторыя Беларусі (1917-1996)" у аўтарстве У.Н.Сідарова, В.М.Фаміна, С.В.Панова і пад рэдакцыяй дырэктара гістарычных навук, прафесара М.С.Сташэўска. Гэтае выданне момант лічыць больш удачным за першае. Выканана яно на дастаткова высокім навуковым і метадычным узроўні. На момант погляду, аўтары аднесліся да працы адказна, зыходзілі з цвёрдых грамадзянскіх, прыяцільных пазіцый, уклалі ў дапаможнік не толькі веды, розум, але і душу і сэрца.

Матэрыялы тэм і параграфу падуюцца з улікам апошніх дасягненняў грамадазнаўчых навук у нашай краіне і ў свеце. Дапускаюцца плуралістычныя меркаванні, чытач падводзіцца да высновы на падставе шматлікіх фактаў, гістарычных дакументаў, сведчаняў, аргументаў. Аптымальны падыход да аформлення тэкстаў. Мова дапаможніка ёсць стыльвае асаблівасць адпавядаючы ўзросту вучняў 9-га класа. У той жа час матэрыялы для ўрокаў з'яўляюцца максімальна інфарматыўнымі, навукавымі, фарміруюць асновы грамадазнаўчых пазіцый.

Праз усё старонні дапаможнік чыравонй пільнай праходзіць вызначальная працяжнасць у паўсядзённым стваральнай працы, у гераічнай барадбе супраць ворагаў, у духоўнай сферы. Выклікаюць гонар прыведзеныя факты высокіх дасягненняў Беларусі і не народа ў 60-70-я гады XX стагоддзя. Велікі ўклад у асаблівасці змяшчэння ў дапаможнік партрэтаў гісторыі і выключных асобаў беларускай гісторыі. З асаблівай цэльнай гаворкай аб лідэрах Беларусі К.П.Мазаўрае і П.М.Машэрава. Нават сціпла характарыстыка гэтых славетных дзеячў мае вялікае выхавальнае значэнне, заклідае ў навукаўчы высокі маральны асновы, фарміруе неабходны чалавечы якасці. Велікі важкую адукацыйную функцыю выконвае тлумачэнне велікіх колкасці ёмістасці паняццяў, што палігавіе, удакладняе веды, дазваляе дасягнуць пайнуты разумеання дзеячў і ўч.

Застаюцца быць адзначаным метадычны бок выдання. Па-першае, лагічным уяўляецца размеркаванне найбольшага гістарычнага перыяду ўсяго на чатыры раздзелы, у кожным з якіх у асноўным разглядаюцца 2-3 тэмы. 29 параграфу прыпадае на 34 ўрокі, што не абцяжарвае заняткі аб ёй вучэбна-мадэляры, дазваляе настаўніку спакойна працаваць.

Па-другое, фармулёўкі тэм і параграфу старанна вывераны, нясучы сабе інфармацыю, наахукаючы на адзінае ўспрыняццё матэрыялу.

Па-трэцяе, аўтары прапануюць настаўніку і вучням шмат метадаў і прыёмаў даследавання, творчасці і глыбокага засваення ведаў. Новы матэрыял разамедаюцца заўсёды ўявіць з пройдзеным, у пацвярджэнне зместу прыводзяцца "гістарычныя факты", пункты гледжання", "словы ўдзельнікаў", пытанні і заданні па тэме. Вучні наахукаваны падводзіцца да засваення ведаў у атмасферы дыскусій, спрэчак, плуралізму, самастойных заключэнняў, хаця ў кожным параграфу падуюцца і высновы аўтараў дапаможніка.

Па-чацвёртае, выданне дапаўняецца крэйніцамі, дакументамі. А калі вучань памкнецца глыбей гавінуць у гістарычную эпоху да яго даступ маюцца зліс рэкамандаваныя ітэрнеты.

Па-пятэе, узабагавае змест і сімкарэная табліца "Асноўныя падзеі беларускай і сусветнай гісторыі", а таксама "Заключная гутарка", "Метадычныя парадзы".

Запісала
Вольга ЗАЙКІНА.

Дабрачыннасць

Гучыць флейта...

Аб лёсе кожнага з гэтых дзяцей можна расказаць гісторыю. У кожнага — сваё асабістае трагедыя, свая бяда, амаль у кожнага — галоднае і беспрытульнае дзіцтва, страта самых родных і блізкіх людзей на зямлі — мамы і таты.

ражывае цяпер не лепшыя часы. Будыні, у якіх жывуць і вучанца дзеці, знаходзяцца ў аварыйным стане: працякаюць дахі, абвалююцца столы, прагіблі аконныя рамы, пагражаюць заменіць дзверы. Амаль кожны дзень прыходзіцца змагацца з прычынамі цэптарнага, каналізацыі, вадаправода. У нездавальняльным стане знаходзіцца электраправада. Дзяржаўныя выдаты за тапалення падвалных памяшканняў. Аднам словам, праблем вельмі шмат, але сёння ім нікога не адзіны. У каго іх няма? Праблемы трэба вырашаць. І сёння хочацца выказаць вялікую падзяку людзям, якія нам дапамагаюць у гэтым. Гэта грамадзяне італьянскага горада Калонья аль Серва (правінцыя Бергама): Антонія Лукатэлі (прафесіянальны будаўнік), Боначына Сіманета (служачка банка), Джан П'ера Маджыоні (бухгалтар), Андраэа Цірон (растаратар мэблі). У сабе на радзіме яны аб'ядналіся ў групу "A.S.J.A.", прынялі статут, афіцыйна зарэгістравалі сваё дзейнасць. Усё гэта для таго, каб дапамагчы школе-інтэрнату. Вось такія яны, сціплыя і самаадданыя людзі, якія ўзялі на сябе цяжар няпростай задачы — рэканструкцыі школы-інтэрната.

У 1997 годзе яны прымаюць у сваё сям'і выхаванцаў школы, даючы ім цёплае, пашчоту, якімі апошня адбываюцца з боку самых родных. Амаль ніхто з навукаўчых школы не бачыў ва ўласным сям'і становішча прыкладу ў адносінах паміж бацькамі і дзецьмі. Такім прыкладам ім часта служыць італьянская сям'я.

У 1998 годзе група "A.S.J.A." ўпершыню наведвала школу-інтэрнат, пазнаёмілася з побытам, жыццём дзяцей, са шырай увагай і разуменнем аднеслася да праблем школы і пачала дапамагаць матэрыяльнымі і фінансавымі сродкамі. Падрыхтоўка і выбар практычна-каштарыскай дакументацыі на першую чаргу капітальнай рэканструкцыі школы, якая пачалася ў верасні 2000 года, былі прафінансаваныя менавіта гэтай групай. Яны ж прафінансавалі асноўную долю (65 працэнтаў) будаўніча-монтажных работ, якія праводзіліся ў 2000, 2001 гадах. Акрамя таго, група "A.S.J.A." праводзіць значную работу па далучэнню да дабрачыннай дзейнасці італьянскіх фірмаў, прыватных асоб. Гэта ўжо дазволіла сабраць значную колькасць будаўнічых і іншых матэрыялаў.

Была адпраўлена для першай чаргі будаўніцтва асяцялельная апаратура, пакрыццё для падлогі і сцен, кабінеты стамаатолага і ўрача, сантэхнічнае і іншае абсталяванне і г.д. Папярэднія падлікі паказваюць, што зніжэнне кошту рэканструкцыі з улікам гуманітарных паставак можа склацца ў 50 працэнтаў.

Не засталася абыякавымі італьянскія грамадзяне і да штодзённых патрэб вучэбна-выхавальных, сацыяльна-бытавых, гаспадарчых, медыцынскіх праблем.

У сакавіку 1999 года ў Ашмяны з уделам гэтай групы, а таксама групай "Сябры Ашмянны" па чыгуначы ў пяці кантэйнерах было дастаўлена 60 тон груза, які потым быў размеркаваны паміж школай, дзіцячымі садкамі, медыцынскімі ўстановамі Ашмянскага раёна.

У 2000-2002 гадах у школу-інтэрнат было дастаўлена з Італіі больш як 50 тон гуманітарнага груза, сабрагна групай "A.S.J.A.". У яго склад увайшлі рознае абсталяванне, са шырай увагай і

вопратка, абытак, сродкі для мыцця, прадметы асабістай гігіены, канцэптары, камп'ютары, цацкі. Гэта дазволіла на даволі працяглы час вырашыць праблемы, якія існуюць пры недастатковым фінансаванні, а таксама падзяліцца з васьмяю іншымі школамі-інтэрнатамі і дзіцячымі дамамі Гродзенскай вобласці, а таксама шматлікімі дзіцячымі ўстановамі Ашмянскага раёна і гэта не апошняя гуманітарная пастаўка, арганізаваная групай "A.S.J.A."

Група "A.S.J.A." ўстанавіла 20 штогадовых стыпендыяў для дзяцей-сірот Ашмянскай школы-інтэрната, якія дасягнулі поспехаў у вучобе і паводзінах.

Пры дапамозе ўдзельнікаў групы школа пачала супрацоўніцтва з міжнародным клубам "ROTARY CLUB", які ў сваю чаргу дапамагае нам у вырашэнні пытанняў падрыхтоўкі праектна-каштарыснай дакументацыі, вырашэння шматлікіх тэхнічных пытанняў.

Немагчыма ў некалькіх гэтых радках расказаць пра гэтых шырых і простых людзей. У кожнага з іх ёсць сваё сям'я, дзеці, свае праблемы. Але вось ужо пяць гадоў, якія яны, не лічычы з часам і шматлікімі цяжкасцямі, робяць усё магчымае, каб дапамагчы дзецям далейкай Беларусі: праводзяць дабрачынныя мерапрыемствы, шукаюць фірмы і прыватных асоб, якія б маглі аказаць канкрэтную дапамогу, фарміруюць гуманітарныя караваны, збіраюць сродкі на будаўніцтва.

“Настаўніцкая газета” ў гасцях у Бабруйскага вучэбнага комплексу школа-каледж мастацтваў

Дыялог дырэктара са знакамітым філосафам

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

У Клайдзі Івануны Лукашэвіч, кіраўнік школы-каледжа мастацтваў, адметны, і ў нейкім сэнсе незвычайны, педагогічны ляс.

У свой час скончыўшы філосафскі факультэт БДУ яна трапіла выкладаць філосафію ў Мінскае харэаграфічнае вучылішча. Мастацтва харэаграфіі захапіла яе сваёй прыгожасцю. А пасля... разам з мужам-харэаграфам пераехала ў Бабруйск, і пачалі яны ствараць першую ў гэтым горадзе дзіцячую харэаграфічную студыю. Потым прапанавалі Клайдзі Іванунае ўзначаліць сярэдняю школу з харэаграфічным ухілам, якая паступова ператваралася ў школу-каледж мастацтваў.

Вядома, загадаў гэтыя абавязкі, мне літаральна закарцела з дырэктарам-філосафам павесіць дыялог пра мастацтва, яго ролю ў выхаванні маладога чалавека, пра раскрыццё юных талентаў праз філосафію, пра традыцыі. Даламог: выпадак: нездарком трапіў на вочы артыкул знакамітага грузінскага філосафа Мераба Канстанцінавіча Мардарашвілі, дзе ён разважае на гэтую тэму. Я прапанавала Клайдзі Іванунае выказаць свае думкі грузінскага філосафа ў нашым дыялогу, і яна пагадзілася.

Усе мы - “брыдкія качанні”, але нешта неўсвядомленае намі нейкім знакам выдзяляе нас, робіць нас нязграбнымі да ўжо наладжанага жыцця. Тое, што выдзяляе нас - крыжы, іншыя магчымасці, чым у людзей вакол... Кожны з нас да чагосьці прызначаны і ў сваёй гэтай прызначанасці.

Цей іншай жыццёвай энергетыкай, яны развіваюць іхныя душы.

І нават калі наш выпускнік звязвае жыццё з прафесіяй мастацтва, профіль, ён і да іншай працы будзе праяўляць творчы падыход.

Часам мне шкада: чаму сёння не гучыць ва ўсёй гас думка пра тое, што такія новыя тыпы навуковых устаноў, як гімназіі, ліцэі, павінны адрознівацца ад звычайных школ перш-наперш прысутнасцю духоўнасці.

“Вялікі філосаф Кант гаварыў, што самае прыгожае ў свеце - душа, запалёная пацудамі. Судзіце, сцяпенне з ім - сіла, якая стварае ў кожным з нас пэўны стан, падзеі, каторыя самі па сабе, магчыма, і не адбываюцца б. Таму, каб адбываўся такіх чалавечыя стан, треба аддаць сабе законна святла, колеру, прыгажосці”.

Мне ўспомніўся знакаміты педагог А.С.Макаранка. Калі да яго ў калонію прыходзіла інспектрыя і запытала “Чого ж вам не хапае?” - ён адказаў: “За-тлумілі мы тут, чыстай вады не хапае. Вось у нас ёсць прыгожае возера, але яго зарасло і, акрамя лілеяў, у ім болей нічога. Таму, лічу, у школе пастаянна павінна брыць жывая крыніца, новая справа, творчасць і педагогаў, і дзяцей. За два тыдні мы падрыхтавалі літаратурна-харэаграфічны спектакль спецыяльна да сустрэчы гасцей нашага горада. На ролі Юмільдэ ў гэты спектакль мы запрасілі актрыцу, нашых драматычнага тэатра, і яна так выказала сваё ўражанне: “Я адчула, каб быццам мяне вывелі ў лес вясной, прывялі да крыніцы з чыстай вадою і напілі”.

Калі нашы вучні вучыліся ў розных школах і прыходзілі да нас у школу харэаграфічнага на заняткі, яны адчувалі сабе як пачатковцаў, агнёў. Дзіця разрываўся паміж навукай і творчасцю. У 1997 годзе мы пачалі эксперымент на аб’яднанню дзвюх праграм - вучэбнай і харэаграфічнай, а ў 1998 годзе выканам прыняў рашэнне адрозніць вучэбны комплекс школа-каледж мастацтваў (на аснове распрацаваных нашымі педагогамі аўтарскіх праграм, зацверджаных у Міністэрстве адукацыі).

У мінулым годзе адбыўся першы выпуск выхаванцаў каледжа. 14 выпускнікоў атрымалі спецыяльнасць “Артыст ансамбля народнага танца, выкладчык харэаграфіі і рытмікі”.

Гэты выпуск прынёс самую высокую адзнаку нашай рабоце: шэсць выпускнікоў паступілі на працу ў прафесійны ансамбль - такія, як “Харошкі”. “Дзяржаўны ансамбль танца”, дзве ўжо працуючы ў нас у каледжы калі выкладчык-харэаграф, шасцёра - паступілі ў ВНУ сталіцы.

Нам, педагогам-харэаграфам, не хапае менавіта вербальных узвешчанняў з дзецьмі, і даводзіцца часам па тым, як ён рухаецца, як глядае, літаральна ўгадваць, на эмацыянальным узроўні, яго стан, настрой, імкнуча апраўдваем. На звычайных уроках вучні больш гавораць з настаўнікамі.

Харэаграфія развівае дзіця эмацыянальна, фізічна, палітычнае яго здольнасці, дапамагае лагічна мысліць, вучыць яго арганізаванасці, сабранасці, творчасці, дазваляе накіраваць дзіцячую энергію на духоўнае ўдасканаленне.

Успамінаю свае дзіцячыя гады: сарамлівае, скрытаннае, я мала кантактавала са сваімі ровеснікамі, больш - з кнігамі, бацькамі, кінафільмамі. А калі выйшла на сцэну - адчула нейкую ўпэўненасць у сабе, у сваіх сілах. Харэаграфія дапамагла мне набываць упэўненасць у сабе, у сваім прафесійным росце, у асабістых стасунках з людзьмі: мне лягчэй жыць, вышываць сваіх дзяцей, працаваць педагогам таму, што я ўжо сфарміравалася як трымаўца.

Некай асустрэлася са сваімі выпускнікамі харэаграфічнай студыі 1994 года, некаторым ужо 25 гадоў. Прыкмеціла, што яны выдзяляюцца ў асяроддзі моладзі. Чым? Адукаваннем, сябе асабістым, выхаванасцю, знешнім выглядом, тактоўнымі паводзінамі, якія цікавейшыя за іншых і на некалькі ступень інтэлектуальна іх пераўзыходзяць. Я парадвала за іх, а яшчэ - за сваіх дзяцей, якія цяпер вучацца ў нашай школе-каледжы.

Харэаграфія дае магчымасць знайсці самае цікавае ў самым простым. Так, у звычайным наборе элементарных рухаў і простых прыёмаў мажліва прыкмеціць тое, што ў дзіцяці атрымліваецца цудоўна, нагледзячы на ступень складанасці і тэхнічнае выкананне. Мне цікава назіраць за сваімі выхаванцамі: бацьчы рукі, якія я навучаю правільна трымаць, ногі, пластыку руху, перамены ракурсаў, малюнкаў.

Гэта няпростая праца. Складанае яе ў тым, што

“Нельга павучаць, нельга пасадзіць дзіця за кнігу і казаць “чытай”. Трэба звярнуць увагу на пошукі лебядзінай ноты. Варта раскрыць прастору развіцця. А гэта зложыць ад атмасферы, ад здольнасці настаўніка абуджаць у малых людзей самастойны, адказны пачатак. Выкладанне, выхаванне не штосці аўтаномнае, гэта - самастойная частка жыцця, якая нясе на сабе адбітак нашых адносін, адносін дарослых”.

Гэта вельмі цікавая думка канонт таго, што кожнае дзіця - як лебедзь са сваёй адметнасцю. Але ёсць птушкі розныя. Самая прыгожая - лебедзь, аднак ёсць жа і прыгожыя птушкі, і куры-насушкі, і ўсе яны мусюць быць і выконваць сваю, адведзеную толькі ім ролю.

Нашы выхаванцы - не безаблічны, нават калі хто з іх і без крылаў, але - са сваім тварам. Важна, каб не толькі крылы, але і стрыжань быў, які галоўны ў фарміраванні асобы. Гэты стрыжань духоўнасці нашы вучні на-рошчаюць у сабе на уроках класічнага танца, у музыцы, што супрадавае іх, у гуртах дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, у пастаянным сударкаванні да высокага мастацтва і культуры.

Крылы - так, треба ўсім, але як часта птушкі раяцца, забываюць, калі яны яшчэ не паспелі ўзляцець. У нас у школе ёсць традыцыя, мы праводзім конкурс “Фантазія”. Яго дэвіз “Любі не сябе ў мастацтва, а мастацтва ў сабе”. У конкурсе ўдзельнічаюць літаральна ўсе, хто хоча. Дык вось, калі дзеці пачынаюць танцаваць у гэтым конкурсе ўпершыню, 70 працэнтаў з іх адчуваюць страх. І яны не нас баюцца, яны баюцца жыцця, што вакол.

Некай я працавала ў прыёмнай камісіі мастацкай школы, прагледзела 20 работ, і толькі дзве з іх - чыстыя, цёплыя, радасныя. Урэшце чорна-белыя малюны - вуліца, твары, твары, і сярэд іх - ніводнага з усмешкай. Я пытаюся ў дзяўчыні: “Няжур ты не бачыш ніводнага добрага твару?” Яна мне адказвае: “Сядзець у трайебусі і паглядзець на людзей, якія там едуць”. Так, на жаль, соцыум часам адмоўна ўплывае на выхаванне дзяцей, нашы педагогі адчуваюць гэта ў рабоце з дзецьмі.

Нахонт патэнцый нашых педагогаў? Нельга ўвесь калектыв прымусіць ствараць - гэта незрэзана.

У любым калектыве (напрыклад, у колькасці 80 чалавек) павінна быць адрозненне: прыкладна 10 чалавек, таленавітых, апантаных ідэяй, 25-30 звычайных - працуючых і змен, 45 - назіральнікі. І вось задача кіраўніка ў тым, каб

здорове ядро не моцна, але ўвесь час забірала ў сваё кола педагогаў з боку назіральнікаў, і не даваць магчымасці расці колькасці працуючых новаўвядзенняў.

У нас чатыры намеснікі плюс арганізатар плюс псіхалаг плюс восем таленавітых харэаграфіў - ужо 14 чалавек з 80. Але ж і нашы назіральнікі таксама не прысутнічаюць, як і бацькі дзяцей, заражаныя творчасцю, а кола надбразжываюць з кожным годам становіцца ўсё больш паспэўным і меней агрэсіўным. Калі ўлічваць, што ёсць яшчэ шэраг настаўнікаў-прадметнікаў - таленавітых і творчых, то, на мой погляд, калектыв здольны вырашаць самыя няпростыя педагогічныя і выхавальныя задачы, ён адбывае.

Праблему школы нельга вырашаць, вырашчаючы ў якімсьці інкубатары ідэальных настаўнікаў, якія потым пераймаюць школьнае жыццё поўнасцю. Яно (жыццё) сама павінна быць арганізавана так, каб вынік выхавання залежаў ад таго, апынецца выпадкова настаўнік самадурам ці наздарай. А ў нас наадава-рот. У гэты атамны кацёл, што называецца жыццём, уводзяцца такія стрыжні, якія ініцыруюць часам самыя нежаданыя якасці. І агародзішце школу ад грамадства ў гэтым сэнсе не мажым.

На жаль, гэта сапраўды так: мы не можам жыць у грамадстве, не залежачы ад яго, і праблемы грамадства - эканамічныя, сацыяльныя - ўплываюць на нас, яшчэ, адбываюцца на нашым на-строі.

Матэрыяльная база ў школе-каледжы праймае нулявую. Магчыма, канешне, самішшы танцавальныя касцюмы, і мы гэта робім. Аднак мы не маем сродкаў на набыванне сваёй музычнай апаратуры. Вы бачылі крэслы ў нашай актывацыйнай зале? Яны ўжо стаць 40 гадоў. Мы не маем магчымасці выйсці ў інтэрнет і запісаць добрую музыку (1 фанэаграма каштуе 0-15 долараў). І як бы мы ні майстравалі самі дэкарацыі, малывалі, шылі касцюмы, усе роўна прыстойна апра-нуць усіх юных артыстаў спектакля “Шчабунчык” мы не маем магчымасці.

Некай нам выдзелілі прэзідэнцкі грант - 1,5 мільёна рублёў. Аднак, пакуль ён да нас дайшоў, гэтых грошай хапіла на набыванне ўсяго аднаго комплексу танцавальных касцюмаў.

Гэтыя непазвартлівасці ў заканчэнні краіны не даюць нам мажлівасці заробляць грошы ад канцэртнай дзейнасці. Нельга - таму што няма ліцэнзій. У творчай дзейнасці нам ніхто не перашкаджае, наадава-рот, усе падтрымліваюць, гэта ў першую чаргу пачатковцы, якія імкнуцца ўзвысціся над навітай дзеяннем.

Мы стварылі навукавую ўстанову, якая па значнасці ўсё сёння займае высокую ступень. Неабходна практыка, наадава-рот, і мы спадзяемся, што з кожным годам нашы выпускнікі будуць паліпаўчаць духоўна іду горада, а значыць, паліпаўчаць жыццё вакол сябе, рабіць яго больш прыгожым.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Уладзімір ЧМІЛЬ, педагог-арганізатар:

"Калі не творча, дык навошта"

Гэтым выказваннем вядомага расійскага вучонага-педагога І.П.Іванова коротка і дакладна можна вызначыць сутнасць штодзённай выхавальнай працы нашага калектыва педагогаў. Самае галоўнае ў сістэме калектывнага творчага выхавання - ідэя садружнасці дарослых і дзяцей, старэйшых вучняў з малодшымі. Спецыфіка нашай навукальнай установы ў тым, што калі ў якой іншай школе можна правесці калектывную справу ці мерапрыемства на сярэднім узроўні, дык у нас гэтага дапусціць нельга. Самі дзеці не дазваляюць: яны кі будучы спецыялісты ўдзя-маюць для сябе даволі высокую прафесійную планку - калі штосці рабіць, дык толькі на добрым мастацкім і выхавальным узроўні. Тут эціцына не колькасць, а перш-наперш якасць права-дзяння той ці іншай справы, спектакля, веча-ра.

Безумоўна, нашы выхаванцы вельмі многа пра-цуюць: акрамя асноўных урокаў - заняткі рытмікай, харэа-графіяй, музыкой, мас-тацтвам, факультатывы па псіхалогіі, а яшчэ пастаянная падрыхтоўка да конкурсаў, канцэртаў, спектакляў, фестываляў.

Аднак знаходзіцца час і для калектывных творчых спраў. Так, вучні старшых курсаў каледжа падрыхтавалі цудоўны веча-р, прысвечаны творчасці Марыны Цытаевай. Прымалі ў ім удзел і вучні сярэдніх класаў школы.

Цяпер у мяне дапоўніліся прычыны, якія з-за сярэднім званням школы па фарміраванні сапраўдных ка-лектываў садружнасці ў па-чатковай школе мы пачалі ўдзяляць праграму забытых беларускіх традыцыйных свя-таў. Правалі Міхайлаў дзень (у гэты дзень беларусы неслі дзяўдзім і бабамі падарункі, такім чынам выказваючы ім сваё шанаванне і павагу).

Усе калідоры школы былі ўпрыгожаны партрэтамі баб-уль, малюны рабілі малод-шыя вучні (прычым малывалі ўсе, і не было ніякага адбору лепшых), усе вытрымалі ра-ней аб’яўлены конкурс сачы-ненняў “Мая бабця”. Цікава прайшоў конкурс на званне “Лепшы ўнук”. У сваёй ўдзельнічалі бабці і ў хвалі-ваўшым разгледзілі малюны сваіх унучкаў і ўнучак, чыталі сачыненні пра бабю, а напры-канцы, уражаныя, пыталіся: а ці будзе яшчэ такое свята і калі?

Збіраемся правесці Дзень дамавіцаў, таксама незаслужана забыты беларусамі дзень сме-ху і гумору.

Напачатку лютга трады-цыйна ў нашай школе-кале-дзі праводзіцца веча-р сустрэчы выпускнікоў. На гэты раз прыдмалі арыгінальна: веча-р влі дзве пары вядучых, адна - старшакласнікі, другая -

лялькі. І, як заўсёды, усё ад-былася ўрачыста, прыўзня-та. Лялькі, паралельна з вяду-чымі, рабілі свой каментар падзеі - гумарыстычны, у верш.

Старшакурснікі каледжа вышавалі выпускнікоў, рас-казалі пра кожны курс: чым быў знакаміты, чаго ў жыцці дабіліся асобныя выпускнікі. А самі былі выпускнікі заагдзя падрыхтавалі сваю канцэрт-ную праграму і выступілі з ёю

добным на іншы. У мінулым годзе, напрыклад, быў спек-такль “Сем колераў вясёлкі” - надзвычай цікавы і прыгожы. У гэтым годзе таксама не-шта рыхувалася. Праца вяд-зецца, але ўпатайкі ад усіх, у гэтым і цікавасць да падзеі: усе жывуць у чаканні невядо-мага.

Цяпер я сваю асноўную за-дачу вызначыў у тым, каб на-рэшце ў школе запрацавала самакіраванне. Прадбачу, што

гэта сапраўдная работа вучняў будзе непазбежна ствараць канфлікты паміж ім і на-стаўнікамі, і гэтага не пазбе-жыць, таму як з боку вучняў па-вышаецца адказнасць за вучо-бы і патрабаванасць да пе-дагогаў, да ўзвешчання імі. Са-макіраванне - гэта адказнасць і абавязковае пачуццё гаспада-ра дома, у якім жывеш, вучыш-ся.

У нас вучацца цікавыя, творчыя дзеці. І педагогам, выхавальнікам штодзённа сваёй працай, адносінна да іх даводзіцца паліваць сваё прафесійнае права быць по-бач з імі.

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

НА ЗДЫМКУ: выкладчыкі выхавальнага мастацтва Свят-лана Старавойтава і Анатоль Казлоў працуюць над сцэнкам да чарговага спектакля.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Маналог аб прафесіі

“Мне прыемна глядзець на дзіця ў танцы, радавацца прыгажосці ягонай пластыкі рухаў, перамаенай ракусаў - усяму таму, чаму навучыла”, - гаворыць Марыя Калеснікова, педагог-харэаграф

Прыродная пластыка дзіцяці звычайна праяўля-ецца ў 3-4 гады, у 5 гадоў. І гэта тое, над чым лёгка працаваць. Здарэцца, дас-таткова літаральна піль-хлілі парамальніц з ма-ленькім чалавекам, і ты ўжо адчуваеш, што зачара-ваны іх канчаткова. Ня-гледзячы на тое, што ён яшчэ нічога не ўме, але ж праз 5-6 гадоў навучання гэта будзе выдатны выка-наўца, артыст. Такія здоль-насці адразу бачыць пра-фесіянал-педагог. Наву-чыць танцаваць можна ўсіх, а вось каб прыгожа

рухацца - тут треба дапа-мога прыроды. Адчуванне рытму ёсць практычна ва ўсіх, каардынацыя - не заўсёды. Навучыць пэўныя мыслы ног, рук рухацца ў неабходным кірунку - про-ста танцаваць, а вось зрабіць танец прыгожым - наадава-рот складана. Неаб-ходна дасягнуць гар-манічнага аб’яднання му-зыкі, пластыкі, рытму. Вось чаму нашы вучні шмат ма-лююць, слухаюць музыку, імправізуюць. Для дзяцей усё гэтыя заняткі - штур-шок да харэаграфічнай творчасці. Бо танец - гэта

вядлікі сімбіёз шмат чаго.

Харэаграфія дае магчымасць знайсці самае цікавае ў самым простым. Так, у звычайным наборе элементарных рухаў і простых прыёмаў мажліва прыкмеціць тое, што ў дзіцяці атрымліваецца цудоўна, нагледзячы на ступень складанасці і тэхнічнае выкананне. Мне цікава назіраць за сваімі выхаванцамі: бацьчы рукі, якія я навучаю правільна трымаць, ногі, пластыку руху, перамены ракурсаў, малюнкаў.

Гэта няпростая праца. Складанае яе ў тым, што

нам, педагогам-харэаграфам, не хапае менавіта вербальных узвешчанняў з дзецьмі, і даводзіцца часам па тым, як ён рухаецца, як глядае, літаральна ўгадваць, на эмацыянальным узроўні, яго стан, настрой, імкнуча апраўдваем. На звычайных уроках вучні больш гавораць з настаўнікамі.

Харэаграфія развівае дзіця эмацыянальна, фізічна, палітычнае яго здольнасці, дапамагае лагічна мысліць, вучыць яго арганізаванасці, сабранасці, творчасці, дазваляе накіраваць дзіцячую энергію на духоўнае ўдасканаленне.

Успамінаю свае дзіцячыя гады: сарамлівае, скрытаннае, я мала кантактавала са сваімі ровеснікамі, больш - з кнігамі, бацькамі, кінафільмамі. А калі выйшла на сцэну - адчула нейкую ўпэўненасць у сабе, у сваіх сілах. Харэаграфія дапамагла мне набываць упэўненасць у сабе, у сваім прафесійным росце, у асабістых стасунках з людзьмі: мне лягчэй жыць, вышываць сваіх дзяцей, працаваць педагогам таму, што я ўжо сфарміравалася як трымаўца.

Некай асустрэлася са сваімі выпускнікамі харэаграфічнай студыі 1994 года, некаторым ужо 25 гадоў. Прыкмеціла, што яны выдзяляюцца ў асяроддзі моладзі. Чым? Адукаваннем, сябе асабістым, выхаванасцю, знешнім выглядом, тактоўнымі паводзінамі, якія цікавейшыя за іншых і на некалькі ступень інтэлектуальна іх пераўзыходзяць. Я парадвала за іх, а яшчэ - за сваіх дзяцей, якія цяпер вучацца ў нашай школе-каледжы.

Харэаграфія дае магчымасць знайсці самае цікавае ў самым простым. Так, у звычайным наборе элементарных рухаў і простых прыёмаў мажліва прыкмеціць тое, што ў дзіцяці атрымліваецца цудоўна, нагледзячы на ступень складанасці і тэхнічнае выкананне. Мне цікава назіраць за сваімі выхаванцамі: бацьчы рукі, якія я навучаю правільна трымаць, ногі, пластыку руху, перамены ракурсаў, малюнкаў.

Гэта няпростая праца. Складанае яе ў тым, што

Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Маленькі трактат пра псіхалогію і планету прыгажосці

Наша школа-каледж мастацтваў - гэта сваясаблівае планета, на якой жыве прыгажосць, духоўнасць, культура. І, як Маленькі Прынц Антуана дэ Сэнт-Экзюперы, на гэтай планеце дзеці вучацца, працуюць, фарміруюць сябе як асобы, і тое, што тут набываюць, дораць людзям. Дораць любоў, надзею, прыгажосць мастацтва, радасць, аптызм.

Псіхалогія - навука аб душы. І я, як псіхалаг, маю дачыненне да духоўнага жыцця падрастаючага чалавека ў першую чаргу.

Ужо ў дашкольным узросце дзіця здольнае засвоіць многія правы па-водзі. Эфектывным сродкам такога засваення з’яўляюцца гульні, казкі, наш фальклор, у якім адлюстравана ўся псіхалогія чалавека. У школе дзіця пачынае вучыцца бачыць той ці іншы псіхалагічны стан чалавека праз мас-тацкі вобраз літаратуры, музыкі, танца. Вось тут і вызначаецца, мая задача як псіхалага - дапамагчы малодшаму школьніку адчуць, зразумець той ці іншы мастацкі твор, а праз яго - наву-чыць бачыць другіх людзей, адчуваць іх настрой. Самыя ўдзячныя мае слухачы - вучні пачатковых класаў.

Робота псіхалагічнай службы грунту-ецца на дакладна распрацаванай пра-граме. У пачатковай гэта - заняткі, га-лоўнае мэта якіх - зрабіць так, каб дзеці камфортна адчувалі сябе ў школе, каб

яны пасябравалі, навучыліся паваж-аваць аднаго, педагогаў школы.

У 4-5 класах уся мая дзейнасць накіравана на адаптацыю вучняў да новых умоў навучання, на стварэнне пера-емнасці паміж настаўнікамі, на работу з бацькамі вучняў.

Пачынаючы з 5 класа і працягаючы ў 6, 7, 8, 9, разам з класнымі кіраўнікамі прымаю ўдзел у арганізацыі і правядзенні класных гадзін. Часам вучні падлеткавага ўзросту самі ўносяць прапановы пагавя-рыць і абмеркаваць на класнай гадзіне тую ці іншую тэму, нахшталь: “У чым сэнс жыцця?”, “Што такое ішчасце?” і інш. За-гадажы рыхтуюцца да такіх адказных разоў, прапаную дзецям напісаць сачыненне на гэтую тэму ці проста адказаць на пытан-не. Вось, напрыклад, не так даўно пра-водзіла сацыяльнае аптытэнаж вучняў: “Што такое выхаванне, і які чалавек з’яўляецца добрым выхаваным?” Дарэчы, многія падлеткі лічыць, каб вырашыць тую ці іншую праблему выхавання (як адзін з метадаў), карысна звярнуцца да псіхала-га.

Вялікі цікавыя і разумныя нашы вучні, яны патрабуюць да сябе заўсёды новага, нестандартнага, падыходу з боку педаго-гаў.

У нашай школе кожны настаўнік на працягу года працуе над той ці іншай на-вучальнай альбо выхавальнай праблемай, і напрыканцы навукальнага года ён ры-хтуе такую сваясаблівае творчую спра-ваздачу аб сваёй працы.

Праблема майей творчай работы гу-чыць так: “Выратуйце нашы душы” і

ўключае ў сябе правядзенне шэрагу за-янткаў са старшакласнікамі на тэмы: “У чым сэнс жыцця?”, “Што такое сямей-нае гаспадарства”, “Я гатовы да самавыхавання” і інш., а таксама семінары для педаго-гаў і бацькоў на тэму “Што такое суіцыд?”

Мне, як псіхалагу, абавязкова треба ўдзельнічаць у арганізацыі і правядзенні метадычных аб’яднанняў класных кіраўнікоў, дапамагаць кіраўніцтву ў тэ-матычнай распрацоўцы педагогічных са-ветаў, асобных пасяджэнняў.

У перагружаных вучэбных планах па-куль няма месца для ўрока псіхалогіі. Аднак у класах каледжа ў выкладанне курс “Асновы псіхалага-педагагічных ведаў” і факультатывы, паколькі студэнты каледжа - будучыя педагогі. На факультатывах яны вучаюцца ўмове і тэхніцы эфектыўнай камунікацыі, канфліктаў і іх вырашэння, пазнаюць мысленне і інш. Самае цікавае навука - пазнаванне самога сябе. Вяданне псіхалогіі дапамагае нашым вучням паз-наць сябе, разумець сваё здольнасці, адаптаваць у асяроддзі, навука жыць і дзейнічаць у сучасным свеце. І не толькі псіхалагічна, а ўся школа, яе дух, традыцыі, культура. Неадрада ж В.Сухамлінскай кажа: “Пазнаючы каштоўнасці мастацтва, чалавек пазнае людское ў чалавеку, уздымае сябе да прыгожана”. Спадзяюся, што выпускнікі нашай школы-каледжа змогуць прывесці планету ў парадок, зрабіць яе хоць крышку лепшай.

Ларыса КУНЦЭВІЧ, псіхалаг-педагог.

Р.С. Кожны шукае сваю песню

Малюнкі беларускіх дзяцей упрыгожаць замежныя часопісы

Пра гэта паведаміла Вольга Камінская - загадчык галерэі "Прырода і творчасць" Рэспубліканскага экалагічнага цэнтру дзяцей і юнацтва, дзе зараз працуе выстава дзіцячага малюнка "Зберажам птушак - зберажам дрэвы - зберажам зямлю".

Гэтыя ішчэслывы лёс напаткае малюнкі юных беларусаў дзякуючы супрацоўніцтву экалагічнага цэнтру з афіцыйным прадстаўніком міжнароднай прыродаахоўнай асацыяцыі "BirdLife International" у Беларусі - грамадскай арганізацыі "Ахова птушак Беларусі". З падтрымкай менавіта гэтай арганізацыі, вядомай многімі сваімі плённымі экалагічнымі акцыямі, папярэдне быў наладжаны гарадскі конкурс дзіцячага малюнка "Зберажам птушак - зберажам дрэвы - зберажам зямлю", праца-пераможцы якога прадстаўлены на выставі.

Па словах Вольгі Камінскай, ідэя правядзення такога конкурсу нарадзілася ў супрацоўніку Рэспубліканскага экалагічнага цэнтру і арганізацыі "Ахова птушак Беларусі" спантанна, але не выпадкова: асацыяцыя "BirdLife International" ужо разгарнула сусветны падобны конкурс, і Беларусь, прынамсі, ў маштабе сваёй сталіцы, не стала выключэннем. Невыпадкова была абрана і назва конкурсу, бо ўсё жывое і нежывое, што нас акаляе, шчыльна паміж сабою звязана. У прыродзе няма элементарна больш ці менш істотных, кожная ейна частка мае сваё прызначэнне, і яшчэ птушак, дрэў, а ў канчатковым выніку і ўсёй Зямлі, залежыць ад чалавека будучыні, ягонага светлагораду і культуры. Адсюль і мэты,

пастаўлены арганізатарамі: выхаванне ў юнага пакалення беражлівага стаўлення да прыроды - пачуцця адказнасці за будучыню планеты, фарміраванне ў дзяцей разумення шматбаковай каштоўнасці прыроды - для грамадства ў цэлым і кожнага чалавека ў прыватнасці. Зыходзячы менавіта з гэтых высокіх і этычных задач, у якасці ўдзельніц прадстаўнікі экалагічнага цэнтру, "Аховы птушак Беларусі", прафесійныя мастакі, ацэнілі працы юных мінчан: больш увагі звярталі на ідэйнае ўвасабленне, а не мастацкае выкананне. (Зрэшты, якім яшчэ мо быць крытэры, калі ўзрост удзельнікаў вагаўся ад 7 да 17 гадоў?) У выніку са 180 дасланных прац спачатку былі адобраны 140, а ўрэшце - 60. Аўтары ўсіх шасцідзясяці малюнкаў атрымалі сертыфікаты міжнароднага ўзору, а яшчэ акурат гэтую ішчэслывую магчымасць - у літаральным сэнсе "завясвацца" на старонках рэспубліканскіх і замежных выданняў. Магчыма, што робіць гонар не толькі самім конкурсантам, але і тым установам, якія іх выхавалі: Цэнтр творчасці дзяцей і моладзі "Ранак", студыі выяўленчага мастацтва "Кляска", народнай студыі "Бусляны", студыі "Крынічка" пры Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі, Дому пазашкольнай працы "Золка", дзіцячай мас-

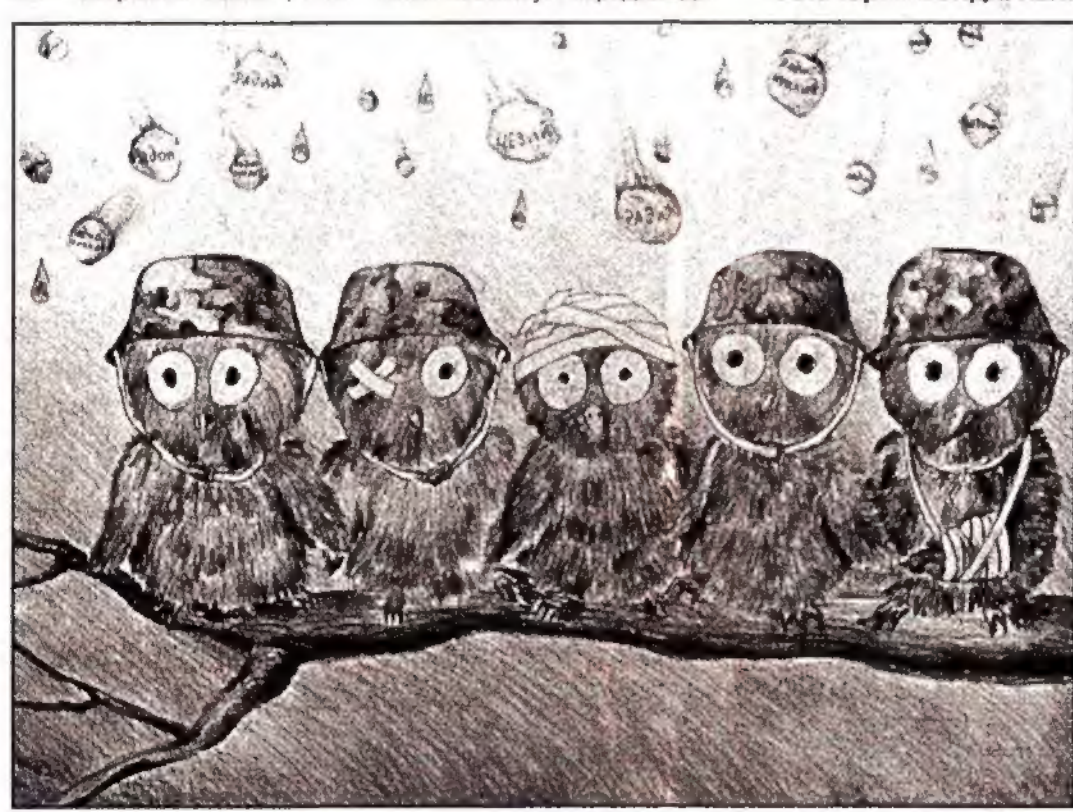
тацкай школе № 3, мінскім сярэднім школам №№ 41, 75, 170, 194... Паралельна з выставай дзіцячага малюнка "Зберажам птушак - зберажам дрэвы - зберажам зямлю", што

займае ўвесь першы паверх галерэі Рэспубліканскага экалагічнага цэнтру, на ёйным другім паверсе экспануецца выстава вядомых фатамаіст-роў Ігара Бышнёва, Сяргея Пяткевіча і інш., чые прафесійныя аб'ектывы адлюстравалі рэальныя вобразы Беларускай прыроды. Добрая магчымасць параўнаць, наколькі разнастайны наш прыродны свет у рэальнасці і ў фантазіях юных мастакоў. І парадавацца таму, што прыгожыя высокія ідэі ўвасабляюцца ў канкрэтных рэчах. Што прыемней яшчэ ўдвая - у прыгожых рэчах.

Мікола ЧЭМЕР. НА ЗДЫМКАХ: выстава дзіцячага малюнка "Зберажам птушак - зберажам дрэвы - зберажам зямлю", што прадстаўлены прац.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Новыя кнігі

Па гістарычных мясцінах

Ляццяць гады, мінаюць стагоддзі, але застаецца памяць, памяць пра гісторыю роднага краю, якая вяртаецца да нас у кнігах, уваскрэшаючы наш гонар, даючы веру ў будучыню... Сёння беларускія выдавецтвы прадстаўляюць чытачам чатыры такія выданні, кожнае з якіх па-свойму, з розных бакоў пралівае святло на сіваю даўніну і кіліа ў захапляльнае падарожжа.

Падарожжа першае: па Магілёўшчыне

Аповед пра 118 населеных пунктаў Магілёўшчыны выдзе ў нядаўна выпушчанай выдавецтвам "Беларусь" кнізе "Магілёўшчына: Назвы населеных пунктаў паводле легенд і паданняў" у складальніц "доктар філалагічных навук А.М. Ненадаўца, кніжка выйшла ва ўжо знаёмай чытачам серыі "Мой родны кут", заснаванай выдавецтвам у 1995 годзе. Менавіта з гэтай пары куток за кутком сэрца адкрывала нам старадаўнюю гісторыю родных кожнаму беларусу мясцін, пра якія мы ведаем, калі скажам папраўдзе, не так і шмат. Авеянае легендамі і паданнямі гістарычнае мінулае прадставае не ў выглядзе сухіх лічбаў і фактаў з летпісных запісаў і хронік, а ў жывым перакладзе жыхароў родных вёсак, пасёлкаў, іншых мясцін - расказанае прабабакамі і перададзенае з усёнаў у усны. У апрацоўцы спецыяліста - А.М. Ненадаўца - гэтыя гісторыі атрымалі сваю пэўную афарбоўку і прывабнасць, што робіць чытанне не толькі захапляльным, але і вельмі пазнавальным, прычым у розных аспектах. Гэта веданне традыцый, звычак, побыту народа, характару адносін паміж рознымі слаямі насельніцтва. Гэта знаёмства са старадаўнімі мясцінамі і іх наваколле, рэчкамі і азёрамі, узгоркамі, лясамі, птушкамі, жывёльным светам, усім, сярод чаго жылі і працавалі людзі Беларускай. Ці ж не цікава, напрыклад, даведацца, адкуль узніклі назвы Магілёва, Асіповіч, Бабруйска, Вышава, Крычава, Чэрыкава, Мсціслава, Шклова, іншых вёсак і дробных населеных пунктаў вобласці? Нярадка, пэўна, узнікаюць пытанні, чаму некаторыя з мясцін маюць такія дзіўныя назвы. Але, як вядома, ніадкуль нічога не бярацца, усё мае свае вытокі, карані, паходжанне. Вось, напрыклад, назва вёскі Бярда, што ў Клічаўскім раёне. Пагадзіцеся, і слова, паміж іншым, - не зусім беларуска... А легенда згадвае наступнае. Маўляў, у французскім

войску, якое ішло на Маскву, ці ўжо адступала, быў адзін палкоўнік. Закахаўся ён у маладую дзяўчыну, якую звалі Біарда. Здарылася непрадбачанае - прыгараж загінуў ад выпадковай кулі. Палкоўнік загадаў не пахаваць, але не мог перанесці гэтую страту і застрэліўся сам. Яны былі пахаваны побач, а народная памяць данесла да нас толькі імя дзяўчыны - Біарда. Прайшоў час, а вёска, якая з'явілася каля гэтага месца, стала называцца Бярда.

А што можна сказаць пра такую смешную назву, як вёска Таўкачы, што ў Шклоўскім раёне? Калі зазірнуць у мінулае, дык адкрываецца, што жыхары паселішча ў свой час аднымі таўкачамі - віламі ды сякерамі - перамаглі ў бітве з ворагамі, абараняючы свае землі, сваё княства.

Але не будзем пераказваць паданні адно за другім, значна цікавей разгараць кнігу і прачытаць іх.

Падарожжа другое: па Нясвіжы

Сама назва - "Нясвіжчына" - мае непэўную прыцягальную моц бо на Беларусі - гэта адна з мясцін, якая славіцца надзвычай багатай гісторыяй. Гісторыя горада Нясвіжа цесна звязана з гісторыяй легендарнага роду Радзівілаў. Пра гэта - кніга К.Я. Шышыгінай-Патоцкай "Нясвіж Радзівілаў", што выйшла ў выдавецтва "Полымя".

Паданне гаворыць, што там, дзе рэчкі Уша і Лань, прыток Прыпяці, білака падыходзіць адна да адной, і ўзнікла паселішча людзей, якія дапамагалі пераходзіць ладзі ў гэтым месцы вёскамі. Затым яны ператварыліся ў астрог і стала цэнтрам невялікага княства. Паселішча было добра ўмацавана - "несть числа" - віжоў. Менавіта ад сучаснага гэтых слоў "несть віжоў" і сталі называць горад-крэпасць. Нясвіж лічыўся галоўнай рэзідэнцыяй Радзівілаў, аднаго з самых высакродных радоў сярэднявечнай арыстакратыі. З роду

Радзівілаў выйшла больш сарака сенатараў, канцлераў, ваяводаў, маршалаў і г.д.

У Нясвіжскім замку знаходзілася найбагацейшая ў свеце бібліятэка з вельмім архівам, карцінная галерэя з тэсячымі твораў мастацтва.

У горадзе працавалі друкарні, шматлікія мануфактуры, прыватныя тэатр, аркестры, ствараліся оперы і балеты.

Да нашых дзён зберагліся ў Нясвіжы цудоўныя ўзоры дойлідства, палацава-паркавы ансамбль, фарны касцёл і іншыя помнікі даўніны.

Пра ўсе таямніцы горада-музея, які апошнім часам сталі лічыцца турыстычнай "Меккай" Беларусі, пра гісторыю роду Радзівілаў расказае гэта надзвычай цікавая кніжка.

Падарожжа трэцяе: па старажытным Полацку

Пісьменнік Уладзімір Арлоў - аўтар больш як дзевяці кніг прозы, паэзіі, гістарычных нарысаў і эсэ. За ўклад у распрацоўку тэмы гістарычнага мінула Беларусі ён узнгароджаны медалём Францыска Скарыны. Кніга пісьменніка "Таямніцы полацкай гісторыі" (выдавецтва "Полымя"), якая выйшла з часам чарговым выданнем, увайшла ў спіс найбольш папулярных беларускіх кніг XX стагоддзя.

"Усе еўрапейскія народы даўно маюць партрэтныя галерэі заснаваныя на сваіх дзяржаў. А мы, беларусы, хіба не еўрапейцы?" - пытаецца Уладзімір Арлоў на адной са старонак кнігі. І быццам бы спрабуючы выправіць такое становішча, пісьменнік, раздзел за раздзелам, стварае літаратурны партрэт "першых вядомых асобаў нашай пісанай тысячагадовай гісторыі": князёў Рагвалода і Бранчыслава, Чарадзю і Валодзі, святой Еўфрасініі Полацкай, першадрукара Францыска Скарыны, а таксама манаха і асветніка Сімона Полацкага і многіх іншых славетных людзей Беларускай зямлі. Удзімаючы цэлыя пласты гісторыі, ён цікава і дасціпна апавядае пра незалежнае Полацкае княства і лёс нацыянальнай рэліквіі - крыжа святой Еўфрасініі, пра дзейнасць у Полацку ордэна езуітаў і падзеі 1812 года, пра Полацкі кадэцкі корпус і г.д.

Кніга адрасавана старшакласнікам і студэнтам, усім, хто імкнецца глыбей ведаць гісторыю Беларусі.

Падарожжа чацвёртае: па Белаежжы

Чэзвычайная вандрожка з аўтарам арыгінальнага выдання 1903 года "Белаежская пушча" Георгіем Карцавым, якое адаптавана ў аднаведчасна з нормамі сучаснай рускай мовы, прапануе чытачам выдавецтва "Ураджай".

Кніга ўяўляе сабой гістарычны нарыс з аглядам сучаснага (на пачатку XX стагоддзя) стану пушчы, якая, на думку аўтара, займала першае месца сярод еўрапейскіх угоддзяў як па велічыні, так і багаты і разнастайнасці парод зяверу і дзічкі. А таксама, што зноў падкрэсліваў Г. Карцаў у прадмове да выдання, Белаежская пушча - гэта яшчэ і старажытнае запаведнае ўладанне літоўскіх вялікіх князёў, польскіх каралёў, рускіх цароў. Таму экскурсію аўтар у глыбіню гісторыі - дастаткова шырокі. Абавязкова вядомая і новая звестка аб Белаежскай пушчы пачынаючы са старажытных часоў і заканчваючы пачаткам XX стагоддзя. Карцаў стварае ўнікальны летапіс, у якім расказваецца пра гісторыю, фаўну і флору, кліматычныя ўмовы гэтага старажытнага лесу. Ажыўляе працу ілюстрацыйны матэрыял, які, як адзначаецца ў выданні, складаецца з 22 гравюраў, 137 афарбаваных, 40 цынаграфій, 1 літаграфія, 9 карт і 4 чарцяжы.

На думку аўтара, кніга ў першую чаргу павінна зацікавіць заалягі і паляўнічага, настолькі падрабязна апісваюцца ў ёй розныя мерапрыемствы па лесаапараванні, наладжванні пастаяннага звар'янца, адглядзе за зубрамі, разведзенні аленяў. Гэта так. Аднак для сучаснага чытача яна - крыніца нойкавае цікавасці не толькі пра жывёльны і раслінны свет аднаго са славетных куткоў прыроды Беларусі, але і пра нашых далёкіх продкаў, якія шанавалі пушчу і кладаліся аб ёй, пра падзеі, што адбываліся на яе тэрыторыі ў розныя стагоддзі. Улічваючы таксама тое, што аўтар вядзе свой расказ натхнёна, чыра, кніга чытаецца лёгка і з захапленнем.

Алена ШЫЦЬК.

Меркаванне Які музей патрэбны школе?

Яшчэ ў пачатку 80-х гадоў, прысутнічаючы на адным з усеагульных камсамольскіх семінараў па праблемах патрыятычнага выхавання моладзі, я пачуў скаргі ветэранаў вайны на нудзячыннасць работніцкай школ у адносінах да створаных ім музеяў. Ветэраны, працуючы ў школах ваенрукамі, з такой стараннасцю стваралі там музеі, - але як толькі адыходзілі па ўзросту ад школьных спраў - музеі хутка закрываліся і становіліся непатрэбнымі. Не аказвалася ў ветэранаў прадаўжальніцтва ваенна-патрыятычных традыцый...

Які ж музей так хутка рабіліся нікому не патрэбным? Ды тыя, якія ветэраны стваралі пад сябе - аб сваіх вайсковых частках, партызанскіх атрадах, аднапалчаных. Часцей за ўсё тэматыка такіх музеяў не была звязанай з месцам існавання школы, таму ўсё і трымалася на асобна аднаго чалавека: сыходзіў ён са школы, непатрэбным аказваўся і такі музей.

Нікому ж не прыходзіць у галаву ствараць музей гісторыі Мінска ў Гомелі, а музей аб жыцці Уільяма Шэкспіра ў Мінску - яны з гэтымі гарадамі нічым не звязаныя. А вось музей Обальскага камсамольскага падполля (Віцебская вобласць) у адной з мінскіх школ калісьці быў, як і шматлікі музей Леніна і Бог ведае каго яшчэ. Нават сёння дажываюць апошнія дні падобнага музея, на шчасце, адзінкі.

Зараз зноў у школах пачаўся рух за стварэнне новых музеяў: толькі ў Мінску іх ужо каля 80-ці. Каб не паўтараць памылкі мінулых гадоў, каб такія музеі праціраліся не адно дзесяцігоддзе і аказаліся каменнымі ў адным пакаленні, на настаўніцкай і вучняў - давайце паразважаем, які ж музей патрэбны школе.

Па-першае, больш за ўсё падыходзіць музей краязнаўчага напрамку. Амаль у кожным раёнцы ўжо працуюць дзяржаўныя краязнаўчыя музеі. А вось музей гісторыі канкрэтных вёсак, пасёлкаў, мікрараёнаў у вясковых гарадах па Беларусі - адзінкі. Гэта ж, як не ў школе, размясціць падобны музей!

Ажыўляе яго экспазіцыю старымі рэчамі і фотаздымкамі, сабранымі ў наваколі, радаводамі асобных сем'яў, паказваючы прыродныя і гістарычныя помнікі, выяўляючы гісторыю вуліц, на якіх жывяць - ці ж не цікава гэта будзе ведаць, ці ж не датычыцца гэта ўсіх? І ад гэтага наш музей толькі выйграе, стане не падобным да іншых, які не могуць быць падобнымі да іншых вясковых мясцовасцяў, людзі, якія ў ёй жывуць, жыццё гэтых людзей.

Гэты музей можна ўжо размясціць не толькі ў школе (на выпадак, калі там не знойдзецца памяшкання), ад яго, я думаю, не адмовяцца ні сельсаветы, ні Дамы культуры, ні домаклубныя ўстановы.

Васымікласніца поруч з майстрамі

У Мінску прайшоў жаночы чэмпіянат вышэйшай лігі Беларусі па міжнародных (стоклетных) шашках. Усе медалі чэмпіянату ва ўдзяльнай барацьбе заваявалі сталічныя спартсменкі.

Па 15 ачкоў з 20 магчымых набралі Ірына Пашкевіч і Вольга Садоўская. Па дадатковых паказчыках залаты медаль прызвычайна міжнароднаму прасміяру Ірына Пашкевіч. Яна стала чэмпіёнкай Беларусі ўжо ў дзевяці разоў. Старажыны медаль дастаўся трэнеру-выкладчыку Вользе Садоўскай - сястры шматразовай чэмпіёнкі свету, чыпер рыжыні Зой Голубевай (яны блізныя). На ачко адсталі бронзавы прызёр Наталія Герасімовіч.

Шостае месца заняла самая юная ўдзельніца - мінская васымікласніца Святлана Гарбачанка.

Трынаццаць і адна

У Мінску ў Рэспубліканскім палацы шаштак і шашак стартваў мужчынскі чэмпіянат вышэйшай лігі Беларусі па міжнародных шашках. У ліку чатырнаццаці яго ўдзельнікаў - чэмпіёнка краіны 2002 года сярод жанчын Ірына Пашкевіч.

Чэмпіянат праводзіцца па круговай сістэме, прычым на трынаццаць тураў адведзена

рука не падымецца потым знішчыць яго; гэта ўсё роўна, што вытраціць уласную памяць.

Па-другое, у школы, ці іншай навукальнай установы, таксама ёсць сваё гісторыя сваё традыцыі. Дзе, як не ў школьных музеяў, іх адлюстраванне? Тут можа быць паказана ўсё, чым ганарыцца школа: расказы пра лепшых настаўнікаў і вучняў, гісторыя стварэння школы, яе дасягненні. Некаторыя школы, асабліва ў вёсках, існуюць ужо больш стагоддзяў - пакажыце ў музеі, як мянялася сістэма адукацыі за гэты час, чаму і як вучылі ў розныя гады, якімі падручнікамі і прыладамі карысталіся, за якімі партамі сядзелі і г.д.

Вось і яшчэ адзін раздзел з'явіцца ў вашым музеі. Па-трэцяе, наколькі жыццё імкліва мяняецца, у музеі павінны быць прадстаўлены рысы ранейшага побыту: народныя вырабы і апісанні абрадаў, абсталяванне жылля і ўзроў адзення, працоўныя прылады і выявы помнікаў старажытнасці. Няблага гэтую экспазіцыю дапоўніць прасценымі макетами, якія могуць зрабіць і самі школьнікі. Тут можа быць і макет ранейшай сямейнай сядзібы, гарадской кватэры ці панскага маёнтка, архітэктурных помнікаў, якіх шмат знікла за савецкім часам. Вучням тады лягчэй будзе ўвобразіць асабілісці жыцця ў мінулым ці выгляд мясцовасці.

Усё гэта можа быць як асобным раздзелам музея, так і дапаўненнем да раздзелу пра гісторыю свайго сямейства. Старыя рэчы яшчэ можна знайсці і ў вёсках, і ў гарадах, таму трэба паспяшацца: гадоў праз дзесяць усяго гэтага можа ўжо не быць. Ды і выкарыстоўваючы музей можна ўжо будзе не толькі для экскурсій, а прыводзіць там урокі гісторыі, беларускай літаратуры, географіі, выяўленчага мастацтва, уважліва, а не на фотаздымках, паказаць дзецім старыя, ды яшчэ, можа, і дазволіць усе пазнаць рукамі. Паглядзіце пасля гэтага ў вочы дзяцей і вы зразумееце, што такі раздзел патрэбны будзе ў кожным школьным музеі.

Акрамя таго, можна прысвятці асобны куток, ці нават раздзел, выдатным людзям сваёй мясцовасці, расказаць аб іх лёсах. Гэта можа быць і гістарычны асобны дзеячы культуры, выдзельнікі вайнаў ці лепшыя гаспадарыні. Не толькі ў горадах, а і ў вёсках вёсцы такія людзі знойдуцца. І трэба ім даць хоць такім чынам сваю пашану.

І, нарэшце, экспазіцыя школьнага музея будзе поўнай без агульнага расказа пра сваю краіну, вобласць або раён. Гэта - як дадатковы матэрыял, своеасабівы паўтор экспазіцыі дзяржаўнага музеяў, школьных падручнікаў па гісторыі ці географіі. Але ён спатрэбіцца неаднойчы: пры правядзенні экскурсій ці школьных урокаў будзе са-

мым лепшым наглядным дапаможнікам. Тым болей, што школьнікі могуць яго пастаянна папаўняць сваімі знаходкамі, прынесенымі і прывезенымі з паходаў і экскурсій: узоры карысных выкапняў і рэшткі цагляных замкаў, старыя грошы і дакументы, часткі зброі і многае іншае. Усё гэта часта бывае ў руках дзяцей, задавальняе іх цікавасці, а потым выкідаецца за непатрэбнасцю. Чаму ж гэтым рэчам не стаць экспанатамі музея?

Вось вам і асноўны напрамак пошукавай, краязнаўчай, выхавальнай, даследніцкай працы для школьнікаў і многія гады. І не проста праца, а стварэнне свайго музея.

Музей у школе - гэта не толькі музей у прамым сэнсе слова. Гэта месца, дзе адлюстравана частка школьнага жыцця, захоўваюцца яго традыцыі і гісторыя. Гэта культурна-асветніцкі цэнтр школы, вёлак якога павінна віраваць дзяцінасьць: праводзіцца выставы і стацыяныя спектаклі, ушановуецца лепшыя вучні і настаўнікі, праводзіцца бацькоўскія сходкі і запрашэння гасцей. У такім музеі павінна быць месца для заняткаў краязнаўчай работай і дзейнасці групкі. А для гэтага неабходна абсталяваць памяшканне сядзеннямі, а мо і сталамі. Не пашкодзіць і нескладанае тэхнічнае абсталяванне: магнітафон, праграмавальнік, тэлевізар, дыяпрактык, якія ёсць у кожнай школе. Гэта дазволіць праводзіць самыя розныя мерапрыемствы і з большай аздачай выкарыстоўваць памяшканне музея.

Дзяржаўныя музеі разлічаны больш на наведванне людзей "з боку", таму асноўнае ў іх рабоце - экскурсіі ці магчымасць персанальнага агляду наведвальнікам. Школьныя музеі павінны адгравяць крыніцу ішоў ролі - у іх бываюць свае вучні; створаныя наведвальнікі - рэдка гасці. Каб вучні часта бывалі ў такім музеі, трэба выкарыстоўваць яго для правядзення розных мерапрыемстваў, а экскурсіі павінны быць на другім плане. Паспрабуем кожны год заганяць вучняў на экскурсію ў школьны музей з аднабаковай, знаменнай экспазіцыяй пра жыццё каго-небудзь. Упэўнівае: больш аднаго раз іх цяжка будзе туды заганяць. А вось калі ў музеі будзе праводзіцца ўсё новае і новае мерапрыемства, разнастайныя ўрокі - вучні пойдучы ў такі музей і да, і дзесяць разоў на год. І пойдучы без прымысу, таму што ім будзе там цікава.

А гэта ўжо і ёсць вучэбна-выхавальны працэс, тое, для чаго і існуюць школы; таму што іх асноўнае прызначэнне - вучыць і выхоўваць.

Станіслаў ХОЛЕЎ,
кіраўнік народнага
краязнаўчага музея
сярэдняй школы № 90
Мінска.

Спорт

толькі дзесяць дзён. Таму тры разы дзевяціццаць галюнак па два туры (да 12 рабочых гадзін) у дзень.

Судзейскую калегію ўзначальвае галоўны рэдактар часопіса "Беларусь" Аляксандр Ша-балін. Чэмпіянат завершыцца 24 красавіка.

Дарогу, знакамітыя!

У Мінскім палацы воднага спорту нядаўна прайшлі чэмпіянат Беларусі па фігурнаму катанню на водных лыжах у ба-сёнах сярод мужчын і жанчын і маладзёж-ных першынствах сярод юнакоў і дзяўчат трох узроставых груп (да 14, да 17 і да 21 года). Два дні ў індывідуальных і каманд-ных спаборніцтвах асправалі ўзнагароды каля сарака спартсменаў пераважна з Наваполацка і Мінска.

На чэмпіянаце, пацярпіўшы больш вядомых (у тым ліку трох заслужаных майстроў спорту) перамаглі наваполачанка, майстар спорту міжнароднага класа Наталія Берднікова (1982 г.н.) і мінчанін, майстар спорту Андрэй Лявончыч (1983 г.н.). Кубак за камандную перамогу (па суме ачкоў) заваявалі мінчане.

У другі дзень спаборніцтваў праходзіла маладзёжнае першынства. Большасць медалёў, а таксама два з трох кубкаў за камандны перамогі ў розных узроставых групках дасталіся юнакам і дзяўчатам сталіцы.

Узнагароды і прызы пераможцам чэмпіянату і першынства былі ўручаны на ўрачыстым закрыцці спаборніцтваў.

Вільям АСТРЫНСКІ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНИК —
МІНІСТЭРСТВА
АДУКАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:

220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намыскаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

ФАКС: 36-53-22, bng@mail.ru

Аўтары донісаў у рэдакцыю паведамляючы сваё прозвішча, понаснае імя і імя па бацьку, пашпарт